

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА
ГРІНЧЕНКА
ФАКУЛЬТЕТ ПРАВА ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН**

Кафедра міжнародних відносин

Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації
та регіональні студії»

Освітня програма 291.00.02 «Регіональні студії»

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

**на тему:
ДІЯЛЬНІСТЬ МІЖНАРОДНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ З МІГРАЦІЇ У
КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ**

Студентки 4 курсу
денної форми навчання
Ващенко Владислави
Олександрівни

Науковий керівник:
кандидат політичних наук,
доцент кафедри
міжнародних відносин
Лісовська М. М.

Київ – 2026

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	3
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ	7
1.1. Стан наукової розробки проблеми та джерельна база дослідження	7
1.2. Понятійно-категоріальний апарат та методи дослідження	10
РОЗДІЛ 2 ІНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ТА РЕТРОСПЕКТИВА ДІЯЛЬНОСТІ МОМ В УКРАЇНІ	14
2.1. Правовий статус, програмні пріоритети та основні напрями діяльності МОМ у сфері міжнародної міграційної політики	14
2.2. Реалізація програм МОМ в Україні до початку російської агресії	19
2.3. Трансформація діяльності МОМ після початку збройного конфлікту у 2014 році	24
РОЗДІЛ 3 ДІЯЛЬНІСТЬ МОМ ПІСЛЯ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РФ В УКРАЇНУ	30
3.1. Комплексне гуманітарне реагування МОМ на виклики повномасштабного вторгнення	30
3.2. Взаємодія МОМ із Урядом України, ЄС, ООН та міжнародними партнерами в межах реагування на повномасштабну агресію	44
3.3. Виклики та перспективи діяльності МОМ у післявоєнний період	54
ВИСНОВКИ	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	63

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

АТ	Акціонерне товариство
ВООЗ	Всесвітня організація охорони здоров'я
ВПО	Внутрішньо переміщена особа
ГЕС	Гідроелектростанція
ГУК	Гуманітарне управління кордонами
ЄС	Європейський Союз
МВП	Матриця відстеження переміщень
МОМ	Міжнародна організація з міграції
НУО	Неурядова організація
ОБСЄ	Організація з безпеки і співробітництва в Європі
ООН	Організація Об'єднаних Націй
ПЗПСП	Психічне здоров'я та психосоціальна підтримка
ПРООН	Програма розвитку ООН
РФ	Російська Федерація
СНПК	Сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом
США	Сполучені Штати Америки
УВКБ ООН	Управління Верховного комісара ООН у справах біженців; Агентство ООН у справах біженців
УКГС ООН	Управління ООН з координації гуманітарних справ
ФАО	Продовольча та сільськогосподарська організація ООН
ФРН	Федеративна Республіка Німеччина
ЮНЕСКО	Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури
ЮНІСЕФ	Дитячий фонд ООН
EUBAM	European Union Border Assistance Mission to Moldova and Ukraine
RDNA	Rapid Damage and Needs Assessment
USAID	United States Agency for International Development

USRAP   United States Refugee Admissions Program
WASH   Water, Sanitation and Hygiene

ВСТУП

Актуальність обраної теми дослідження зумовлена значними міграційними та гуманітарними викликами, що виникли внаслідок російсько-української війни. Початок збройної агресії РФ проти України у 2014 році спричинив гуманітарну кризу, масове внутрішнє переміщення населення та формування інтенсивних міграційних потоків. Повномасштабне вторгнення РФ 24 лютого 2022 року суттєво загострило зазначені процеси.

За таких умов особливого значення набуває діяльність провідних міжнародних організацій, здатних акумулювати ресурси для швидкого та ефективного реагування на гуманітарні виклики. У цьому контексті важливе місце посідає Міжнародна організація з міграції (МОМ), чия діяльність безпосередньо пов'язана із регулюванням міграційних процесів, управлінням кордонами, мінімізацією ризиків вимушеного переміщення, а також наданням постраждалому населенню комплексної гуманітарної, психологічної, матеріальної допомоги. Важливим напрямом її роботи є реалізація системного підходу до подолання наслідків гуманітарних криз, що передбачає поєднання заходів екстреного реагування, гуманітарної допомоги та довгострокового відновлення. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває дослідження діяльності Міжнародної організації з міграції в умовах російсько-української війни, оцінка її внеску у подолання гуманітарних наслідків конфлікту та підтримку постраждалого населення.

Об'єктом дослідження є діяльність Міжнародної організації з міграції.

Предметом дослідження є напрями роботи, що здійснюються МОМ на території України в контексті російсько-української війни.

Мета роботи полягає у комплексному аналізі основних напрямів діяльності МОМ під час російсько-української війни.

Згідно з поставленою метою дослідження, були виокремлені наступні завдання:

- розкрити теоретико-методологічні засади дослідження діяльності МОМ;

- окреслити правовий статус та програмні пріоритети МОМ;
- дослідити трансформацію діяльності МОМ в Україні внаслідок переходу до умов збройного конфлікту;
- проаналізувати напрями та результати комплексного гуманітарного реагування МОМ на виклики повномасштабного вторгнення, включаючи підтримку внутрішньо переміщених осіб;
- дослідити рівень взаємодії та координації зусиль МОМ із Урядом України, ЄС та міжнародними партнерами у процесі реалізації спільних проєктів;
- визначити виклики та перспективи діяльності МОМ у контексті майбутньої післявоєнної відбудови.

Теоретичне та практичне значення дослідження полягає у систематизації та поглибленні наукових знань про аспекти роботи міжнародних організацій у сфері міграції в контексті триваючої війни в Україні на прикладі МОМ.

Апробація. Результати дослідження апробовано на Всеукраїнській науковій конференції «Міжнародні відносини і світова політика: нові тренди переосмислення минулого»¹ у Запорізькому національному університеті 22 травня 2026 року.

Структура роботи передбачає вступ, три розділи, перший з яких поділений на два підрозділи, а другий та третій – на три, висновки та список використаних джерел та літератури (106 матеріалів).

Сукупний обсяг роботи становить 75 сторінок.

---

¹ Ващенко В. Напрями реагування МОМ на гуманітарні виклики після повномасштабного вторгнення РФ в Україну. *Міжнародні відносини та світова політика: нові тренди переосмислення минулого: Збірка наукових праць*. Випуск 2. Запоріжжя. ЗНУ, 2026. С. 216–220. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/handle/12345/31327>.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Стан наукової розробки проблеми та джерельна база дослідження

Незважаючи на те, що російсько-українська війна спричинила збільшення інтересу до різного роду міграційних проблем серед наукового товариства, дослідження діяльності Міжнародної організації з міграції залишається обмеженим та орієнтованим на окремі напрями роботи.

Загалом, наукові статті можна поділити на дві групи: вітчизняні та зарубіжні. До першої відносяться публікації таких авторів, як Горбачова І.В., Ксендзук В.В., Проців Б.І. та Кобеля-Звір М.Я.

Праці Горбачової І.В.² та Ксендзук В.В.³ найбільшою мірою розкривають діяльність МОМ в Україні. Дослідження авторок містять опис основних напрямків роботи, а також стратегії Організації. Водночас, відмінність між статтями полягає в тому, що Горбачова І. робить акцент на діяльності МОМ у сфері трудової міграції, тоді як Ксендзук В. підкреслює роль Організації у формуванні соціальної політики країни.

Праці Б.І. Проціва містять як загальний огляд діяльності МОМ у світі, так і стосуються безпосередньо роботи Організації на території України. Автор на конкретних прикладах продемонстрував взаємодію МОМ із внутрішньо переміщеними особами⁴.

---

² Горбачова І. Міжнародна організація з міграції в Україні: аналітичний аспект. *Економіка і суспільство*. 2017. № 9. С. 55–60. URL: <https://eprints.cdu.edu.ua/4705/2/shkolna.pdf#page=55>.

³ Ксендзук В. В. Діяльність міжнародної організації з міграції в контексті розвитку соціальної політики в Україні. *Соціально-трудова відносини: теорія та практика*. 2016. № 2 (12). С. 253–261. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/963108c0-afa6-4878-a403-4ca3a81f6f7e/content>.

⁴ Проців Б. І. Міжнародна організація з міграції: ініціативи щодо допомоги внутрішньо переміщеним особам в Україні. *Регіональні студії: науковий збірник*. 2025. Вип. 40. С. 131–135. URL: <https://regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/40/24.pdf>.

Публікація Кобелі-Звір М.Я.⁵ – ще один приклад наукової розробки, в якій автор досліджує окремий аспект діяльності Організації, а саме ініціативи грантової підтримки МОМ під час війни для бізнесу, ВПО, ветеранів тощо.

Що стосується зарубіжних авторів, то в їхніх працях можна спостерігати ту ж саму тенденцію – фокус на одному конкретному напрямку, ініціативі або програмі. До прикладу, варто розглянути публікацію Ірен Заддах⁶, що описує програму МОМ у сфері психічного здоров'я та психосоціальної підтримки, реалізовану на території України у відповідь на появу великої кількості осіб, що потребують такої допомоги через триваючий конфлікт.

Крім цього, діяльність МОМ частково згадується в спільній роботі Ястремської Н.М., Топчій Г.С. та Матвійчук М.А., що розкриває питання правового регулювання міжнародних міграційних процесів та впровадження їх в Україні. У праці Організація фігурує як невід'ємна складова ООН, що безпосередньо впливає на регулювання міграції⁷.

Проведений аналіз свідчить, що публікації здебільшого зосереджені на дослідженні певного окремого аспекту роботи МОМ. Водночас, можна помітити нестачу комплексних праць, які детально розкривають всі напрямки та демонструють трансформацію діяльності Організації в рамках російсько-української війни.

Джерельну базу, використану під час дослідження, можна згрупувати в такі наступні категорії:

Нормативно-правові та установчі документи. Сюди насамперед відноситься Статут Міжнародної організації з міграції, що окреслює низку

---

⁵ Кобеля-Звір М. Я. Грантова підтримка Міжнародної організації з міграції в Україні під час війни. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2023. Вип. 3(92). С. 60–67. URL: http://www.psae-jrnl.nau.in.ua/journal/3_92_2023_ukr/10.pdf.

⁶ Zaddach I. 611 PS 3: IOM MHPSS programme in Ukraine integration into recovery and peasebuilding. *European Journal of Public Health*. 2025. Vol. 35, Supplement 6. URL: <https://doi.org/10.1093/eurpub/ckaf180.005>.

⁷ Матвійчук М. А., Топчій Г. С., Ястремська Н. М. Особливості правового регулювання міжнародних міграційних процесів та практика їх впровадження в Україні. *Юридичний бюлетень*. 2022. Вип. 26. С. 32–38. URL: <https://web.archive.org/web/20221215155537id/http://lawbulletin.oduvs.od.ua/archive/2022/26/4.pdf>.

питань, як-от склад, основні завдання та функції МОМ тощо. До даної категорії також належить низка Угод про співробітництво з урядовим апаратом України та Угода про взаємовідносини між МОМ та ООН, підписана в 2016 році. Вищевказані документи формують собою правову основу роботи Організації.

Програмні та стратегічні документи МОМ. Під дану категорію підпадає 12-пунктна Стратегія Організації, Стратегічний план на 2024–2028 роки, а також Плани реагування на кризу в Україні, що визначають ключові цілі та напрями діяльності Організації.

Аналітичні матеріали, звіти та статистичні дані. Дана категорія є однією з найвичерпніших для дослідницької роботи, оскільки містить в собі річні та місячні звіти МОМ, підкріплені результатами впроваджених програм та ініціатив. Крім цього, сюди також входять дані опитувань, проведені Організацією у співпраці з українськими міністерствами, звіти матриці відстеження переміщень МОМ, звіт Швидкої оцінки завданої шкоди та потреб на відновлення RDNA5⁸ та статистичні матеріали Migration Data Portal⁹, що об'єднує дані про глобальну міграцію.

Офіційні інтернет-ресурси та новинні матеріали. Найбільшу вагу в даній категорії становить офіційний сайт Міжнародної організації з міграції, чие наповнення містить актуальну інформацію та ресурси, зокрема вже зазначені звіти та стратегічні документи. Не менш корисним під час роботи стало використання Офіційного порталу Верховної Ради України, що дозволив дослідити перелік Угод між МОМ та українським урядом. Водночас, новинні публікації дали змогу ознайомитись з актуальними подіями, що стосуються діяльності Організації.

Отже, попри нестачу спеціалізованих наукових досліджень, що комплексно аналізують діяльність МОМ в рамках російсько-української війни, наявні праці дозволяють дослідити окремі аспекти роботи Організації.

---

⁸ World Bank. Ukraine – Fifth Rapid Damage and Needs Assessment: February 2022 – December 2025. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/099022026094036395>.

⁹ Migration data portal. URL: <https://www.migrationdataportal.org/>.

Дану прогалину значною мірою компенсує широка та різнопланова джерельна база, використання якої разом з науковими працями створює необхідні умови для всебічного дослідження діяльності МОМ.

1.2. Понятійно-категоріальний апарат та методи дослідження

Теоретичною основою дослідження діяльності МОМ в рамках російсько-української війни є низка термінів та понять, що формують собою понятійно-категоріальний апарат.

Важливим терміном в роботі можна виокремити поняття «міграція». Варто зазначити, що сам термін має безліч трактувань, у зв'язку зі своєю комплексністю, та досліджується експертами багатьох галузей, до прикладу економістами, соціологами, демографами тощо. Доволі стисле та зрозуміле визначення містить Великий тлумачний словник сучасної української мови, згідно з яким міграція – переселення народів у межах країни або з однієї країни в іншу¹⁰. В свою чергу, мігрант – особа, що здійснює міграцію з одного місцеперебування в інше¹¹. Традиційно виокремлюють такі види міграції, як-от зовнішня і внутрішня, організована і неорганізована, добровільна та примусова, політична, економічна, коротко-, середньо-, довгострокова¹² і тд. Дотичним та не менш важливим терміном є «управління міграцією», що полягає в управлінні та реалізації комплексу заходів, які здійснюються переважно державами в рамках національних систем і стосуються всіх аспектів міграції та врахування міграційних питань у державній політиці¹³.

Наступним важливим для дослідження поняттям є «внутрішньо переміщена особа», яку Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» трактує як громадянина України, іноземця або

---

¹⁰ Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. 1728 с.

¹¹ Там само.

¹² Боецька-Пономаренко Б. Т., Пономаренко О. В., Шевченко В. В. Типи міграції: оновлене бачення класифікації. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Історичні науки*. 2022. Т. 33(72), №6. С. 6–12. URL: https://hist.vernadskyjournals.in.ua/journals/2022/4_2022/2.pdf.

¹³ Key migration terms. International Organization for Migration. URL: <https://www.iom.int/key-migration-terms>.

особу без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру¹⁴. В той час, «біженець» - особа, що виїхала з країни постійного проживання у зв'язку з надзвичайними ситуаціями, як-от збройними конфліктами чи кліматичними змінами тощо. Відмінність між двома поняттями полягає в тому, що ВПО покидає своє звичне місце проживання та здійснює переміщення всередині країни, тоді як біженець шукає прихистку за кордоном.

Ще однією складовою понятійно-категоріального апарату дослідження є термін «гуманітарна криза», зміст якої полягає у порушенні функціонування суспільства або окремої громади, що призводить до великих людських, матеріальних, екологічних чи економічних втрат, які перевищують здатність постраждалого суспільства або громади впоратися власними ресурсами, що вимагає звернення по допомогу ззовні національного чи міжнародного рівня¹⁵.

Методологічну основу бакалаврської роботи складає низка використаних методів, що дозволяють комплексно розкрити тему дослідження. Обрані методи можна поділити на такі групи: теоретичні та прикладні (емпіричні).

Теоретичні методи насамперед включають в себе аналіз та синтез, що використовуються впродовж всього дослідження. Застосування аналізу під час роботи допомагає розкласти і дослідити таке складне та комплексне явище, як діяльність МОМ в контексті російсько-української війни на менші складові частини, а саме напрямки роботи Організації, взаємодію з іншими міжнародними акторами тощо. Синтез, навпаки, використовується з метою об'єднати вивчені

---

¹⁴ Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>.

¹⁵ Шевченко, О. Виклики гуманітарної кризи під час війни в Україні для внутрішньо переміщених осіб та інших вразливих груп. *Social Work and Education*. Vol. 10, No. 3. P. 325–335. DOI: 10.25128/2520-6230.22.3.6.

окремі складові дослідження задля формування загальних висновків. Дотичним в даному плані є метод узагальнення, що також є важливою складовою під час написання висновків. Зокрема, використовується метод аналогії в контексті наведення прикладів діяльності МОМ в інших країнах.

До наступних використаних методів належать історичний, системний та прогностичний. Історичний метод активно використовується, оскільки дослідження охоплює весь період російсько-української війни, що передбачає необхідність аналізу не лише сьогодення, а й минулих років. Системний підхід дає змогу розглядати роботу Організації як цілісну систему, що складається з переліку ініціатив, проєктів та напрямів реагування на кризу в Україні. Крім цього, прогностичний метод дозволяє зробити ряд припущень щодо викликів та перспектив для діяльності МОМ у післявоєнному українському майбутньому.

Зокрема, під час дослідження використовується метод, що належить до групи прикладних або емпіричних методів, а саме контент-аналіз, який полягає в роботі з низкою офіційних документів, угод, стратегій та звітів Організації. Даний аналіз допомагає відстежити трансформацію діяльності МОМ в рамках російсько-української війни завдяки збільшенню згадувань нових напрямків роботи, таких як допомога ВПО, реінтеграція ветеранів тощо.

Метод порівняльного аналізу дозволяє показати як саме трансформувалась діяльність Організації, а саме визначити напрямки роботи МОМ в Україні до 2014 року, після початку російської агресії, а також яких змін вона зазнала з початком повномасштабного вторгнення РФ 24 лютого 2022 року.

Отже, визначений понятійно-категоріальний апарат та низка методів дослідження формують теоретико-методологічне підґрунтя роботи та дозволяють провести комплексний аналіз діяльності Організації в контексті російсько-української війни.

Таким чином, аналіз наявних наукових праць засвідчує, що діяльність МОМ в рамках російсько-української війни ще не стала предметом комплексного дослідження. Існуючі роботи як вітчизняних, так і зарубіжних

авторів переважно зосереджуються на окремих напрямках роботи Організації, що зумовлює необхідність здійснення детальнішого та більш цілісного аналізу.

Водночас, доволі широка джерельна база, що представлена нормативно-правовими актами, установчими, програмними та стратегічними документами, аналітичними матеріалами, звітами, статистичними даними, а також інтернет-ресурсами, формує собою основу для всебічного аналізу роботи МОМ та дозволяє заповнити прогалини в наукових працях дослідників.

Не менш важливою складовою дослідження є сформований понятійно-категоріальний апарат, що сприяє визначенню таких термінів, як-от міграція, мігрант, управління міграцією, внутрішньо переміщена особа, біженець та гуманітарна криза. Зокрема, чітко окреслений понятійно-категоріальний апарат сприяє правильному викладу матеріалу, а також коректному аналізу обраної теми.

Застосування низки наукових методів дослідження дозволяє здійснити комплексний аналіз діяльності МОМ на території України. Аналіз, синтез, узагальнення, історичний, системний, прогностичний, контент-аналіз та порівняння забезпечують досягнення поставлених завдань дослідження й створюють умови для детального розгляду роботи МОМ у контексті російсько-української війни.

РОЗДІЛ 2

ІНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ТА РЕТРОСПЕКТИВА ДІЯЛЬНОСТІ МОМ В УКРАЇНІ

2.1. Правовий статус, програмні пріоритети та основні напрями діяльності МОМ у сфері міжнародної міграційної політики

Міжнародна організація з міграції (МОМ) – провідна міжурядова організація у сфері міграційної політики, що є частиною ООН. Заснована у 1951 році як Тимчасовий міжурядовий комітет з переміщення мігрантів з Європи, а в 1989 році перейменована на сучасну назву, Організація має 174 держави-члени та ще 8 країн-спостерігачів. Організаційна структура МОМ складається з Ради, Виконавчого комітету та Адміністрації. Найвищим органом влади серед вищезазначених є Рада, яка затверджує політику Організації, розглядає та ухвалює програми, витрати, бюджет і здійснює іншу доречну роботу задля досягнення цілей МОМ¹⁶. Наступним в управлінській ієрархії представлений Виконавчий комітет, до складу якого входять 9 держав-членів. Комітет переглядає політику, впроваджені програми та діяльність Організації, дає рекомендації Раді, займається питаннями фінансового та бюджетного характеру тощо¹⁷. Адміністрація МОМ, зі свого боку, включає до складу Генерального директора, його заступника і штат працівників, затверджений Радою. Одним з основних завдань Генерального директора є відвідування всіх сесій вищевказаних органів МОМ, а під час чергових сесій він звітує про роботу Організації протягом всього фінансового року.

Міжнародна організація з міграції має повну правосуб'єктність. Дана спроможність бути повноцінним учасником правовідносин надає можливість здійснювати покладені на МОМ функції та реалізовувати визначені цілі. Крім цього, Організація, відповідно до законодавства Держави, має право:

- укладати контракти;

---

¹⁶ Статут Міжнародної організації з міграції. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/989_001#Text.

¹⁷ Там само.

- набувати і розпоряджатися нерухомим та рухомим майном;
- отримувати та витратити приватні та державні кошти;
- переслідувати у судовому порядку¹⁸.

МОМ, зокрема представники країн-учасниць, Генеральний директор, його заступник та працівники Адміністрації мають такі привілеї та імунітети, що необхідні для виконання завдань та реалізації цілей Організації.

У своїй діяльності МОМ спирається передусім на Статут, що був прийнятий у 1953 році та зазнав змін у 1989. Даний основоположний документ визначає цілі та функції Організації, хто входить до її складу, повноваження органів, фінансові питання, викладений раніше правовий статус тощо. Крім Статуту, існує також і 12-пунктна Стратегія, прийнята у 2007 році, яка чітко окреслює ключові цілі та пріоритети роботи Організації. До таких пріоритетів можна віднести:

- надання допомоги особам у питаннях міжнародної міграції;
- сприяння впорядкованому управлінню міграцією та забезпеченню прав людини мігрантів згідно з нормами міжнародного права;
- допомога країнам, громадам та мігрантам з усуненням проблем, пов'язаних із незаконною міграцією¹⁹ тощо.

Разом із тим, Угода про взаємовідносини між МОМ та ООН є ще однією важливою складовою, що формує певні аспекти діяльності Організації. Угода, підписана у 2016 році, визначає основні принципи співпраці та координації, взаємного представництва, обміну документами та інформацією між двома організаціями²⁰. Саме завдяки її підписанню, МОМ отримала статус організації-частини системи ООН.

---

¹⁸ Там само.

¹⁹ International Organization for Migration. IOM Strategy. URL: https://www.iom.int/sites/g/files/tmzbd1486/files/2019-01/MC_INF_287_4.pdf.

²⁰ Draft relationship agreement between the United Nations and IOM. URL: <https://www.iom.int/sites/g/files/tmzbd12616/files/2019-02/WG-REL-2016-8-Rev.3%20-%20Draft%20Relationship%20Agreement.pdf>.

Згідно з інформацією на офіційному сайті, діяльність МОМ умовно можна розділити на декілька ключових гілок: допомога людям у найскладніших кризових ситуаціях світу; підтримка громад, що зіштовхуються з проблемою переміщення у зв'язку з конфліктами, нестабільністю або змінами клімату; розкриття міграційного потенціалу та сприяння легальній міграції²¹.

Водночас, Організація активно надає важливу допомогу вразливим верствам населення, у тому числі переміщеним особам та мігрантам. Згідно з даними ООН, станом на 2024 рік кількість мігрантів у світі становила 304 мільйони осіб. Основними країнами походження були Індія, Китай, Мексика, Україна та РФ. П'ятірку найпопулярніших країн призначення мігрантів становили США, Німеччина, Саудівська Аравія, Велика Британія та Франція²². Напрямок роботи з переміщеними особами та мігрантами передбачає наступні аспекти:

- Забезпечення житла;
- Програми з водопостачання, санітарії та гігієни (WASH);
- Грошова допомога у вигляді готівки чи ваучерів, що відкривають доступ до товарів та послуг. За даними Організації, у 2023 році МОМ надала такої допомоги майже 4 мільйонам людей у 112 країнах²³;
- Надання доступу до медичних послуг;
- Підтримка психічного здоров'я, психосоціальна допомога та міжкультурна комунікація.

З метою унаочнення вищезгаданих аспектів, необхідно навести декілька нещодавніх прикладів допомоги від МОМ у світі. Один з них стосується постраждалого від повені населення Нігерії, якому в 2024 році Організація надала речі першої необхідності, притулок, а також психосоціальну допомогу.

---

²¹ International Organization for Migration. URL: <https://www.iom.int/>.

²² International migrant population (stocks). Migration data portal. URL: <https://www.migrationdataportal.org/themes/international-migrant-stocks-overview>.

²³ Cash-based interventions. International Organization for Migration. URL: <https://www.iom.int/cash-based-interventions>.

В іншому випадку МОМ надала медичну допомогу на Гаїті, мешканці столиці якої потерпають від насильства з боку озброєних банд. Організація розгорнула мобільну клініку в приміщенні місцевої школи, що забезпечило жителям доступ до лікування²⁴.

Окрему увагу варто приділити вже зазначеному розкриттю міграційного потенціалу та сприянню легальній міграції. Співпрацюючи з урядами держав-учасниць, МОМ допомагає розробити нову або вдосконалити існуючу міграційну та соціальну політику країн²⁵, створюючи при цьому підвалини для розвитку легальних міграційних потоків. В даному контексті необхідно звернути увагу на ставлення Організації до трудової міграції, а точніше до підвищення її переваг та створення безпечних умов для трудових мігрантів. З метою зменшення такого явища як нелегальна трудова міграція, МОМ активно сприяє наданню політичної підтримки, реалізовує підготовку працівників та впроваджує безпечні практики²⁶. Зокрема, Організація займається інтеграцією трудових і не тільки мігрантів у новий для них простір. До прикладу, МОМ в Литві з початку 2000-х років реалізовує інтеграційні ініціативи, а також проводить заходи, метою яких є підвищення міжкультурної компетенції спеціалістів різних галузей, як-от соціальних працівників та поліцейських²⁷.

Нещодавно Організація оприлюднила свій Стратегічний план 2024–2028, що також підкреслює основні віхи діяльності МОМ. «Цей Стратегічний план відображає мандат МОМ щодо сприяння упорядкованій та гуманній міграції. Він поєднує наш досвід та знання, накопичені за останні 70 років, з нашим прагненням застосовувати інноваційні підходи на благо мігрантів, їхніх сімей,

---

²⁴ Operating in crisis: 2024 annual report. International Organization for Migration. URL: <https://crisisresponse.iom.int/msite/operating-in-crisis-2024/achievements/index.html>.

²⁵ Ксендзук В. В. Діяльність міжнародної організації з міграції в контексті розвитку соціальної політики в Україні. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/963108c0-afa6-4878-a403-4ca3a81f6f7e/content>.

²⁶ Labour migration. International Organization for migration. URL: <https://www.iom.int/labour-migration>.

²⁷ Migrant integration. IOM Lithuania. URL: <https://lithuania.iom.int/migrant-integration>.

громад та суспільства»²⁸, – висловила Генеральна директорка МОМ Емі Поуп. Даний документ орієнтований на досягнення трьох основних цілей, що полягають у захисті людей в процесі переміщення, впровадженні рішень у сфері міграції та сприянні легальним міграційним потокам. Окрема увага відводиться тісному зв'язку між зміною клімату та міграційними процесами. У контексті вирішення проблем, що напряду виникають через вищезазначений зв'язок, МОМ планує створити комплексний підхід, що включатиме в себе допомогу постраждалим громадам, співпрацю з місцевими урядами, адвокаційну діяльність, дослідження та збір даних тощо. Зокрема, у плані йдеться про те, що він покликаний сприяти досягненню низки Цілей сталого розвитку, а саме:

- Ціль №1 – Подолання бідності;
- Ціль №3 – Міцне здоров'я та благополуччя;
- Ціль №8 – Гідна праця та економічне зростання;
- Ціль №10 – Скорочення нерівності;
- Ціль №13 – Пом'якшення наслідків зміни клімату;
- Ціль №16 – Мир, справедливість та сильні інститути;
- Ціль №17 – Партнерство заради сталого розвитку²⁹.

План виокремлює сім факторів сприяння, які допоможуть Організації досягти всіх визначених цілей, а саме кадровий потенціал, співробітництво, фінансування, дані та докази, навчання та інновації, комунікацію та внутрішні організаційні системи³⁰.

Отже, МОМ – міжурядова організація-частина системи ООН. Налічуючи 174 країни-учасниці, Організація складається з Ради, Виконавчого комітету та Адміністрації. МОМ наділена повною правосуб'єктністю, що чітко окреслена в Статуті Організації та забезпечує належне виконання її функцій та завдань.

---

²⁸ International Organization for Migration. IOM Strategic plan 2024–2028. URL: <https://publications.iom.int/system/files/pdf/pub2023-159-strategic-plan-2024-2028-en.pdf>.

²⁹ Цілі сталого розвитку. UNDP. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/tsili-staloho-rozvytku>.

³⁰ IOM Strategic plan 2024–2028. URL: <https://publications.iom.int/system/files/pdf/pub2023-159-strategic-plan-2024-2028-en.pdf>.

Серед основних програмних пріоритетів МОМ можна виокремити надання допомоги у питаннях міжнародної міграції, управління міграційними потоками та підтримку держав і громад у вирішенні проблем з нелегальною міграцією. Основні напрями діяльності Організації полягають у допомозі людям у кризових ситуаціях, підтримці громад, що вимушені мігрувати через конфлікти, нестабільність і зміни клімату, а також розкритті потенціалу міграції.

2.2. Реалізація програм МОМ в Україні до початку російської агресії

Історія діяльності МОМ в Україні починається в 1996 році, саме тоді Україна отримала статус держави-спостерігача при Організації. У 1999 році між Кабінетом Міністрів та МОМ була підписана Угода щодо статусу останньої на території України та співробітництва у сфері міграції. Згідно з положеннями документу, Організація здійснювала наступні міграційні програми:

- розвиток системи управління міграцією шляхом надання консультацій та технічної підтримки;
- регулювання переміщення громадян, іноземців та осіб без громадянства;
- підтримка біженців, депортованих та інших категорій осіб, яким необхідна допомога;
- сприяння поверненню кваліфікованих кадрів на батьківщину³¹.

Незабаром, у 2001 році Україна звернулася до Організації із запитом про членство, а через рік українським Парламентом було ратифіковано статут МОМ.

Серед інших документів, що визначають діяльність Організації в Україні є Угоди, підписані з Міністерством внутрішніх справ, Міністерством закордонних справ, Міністерством економіки, Міністерством юстиції, Міністерством соціальної політики та Адміністрацією Державної прикордонної служби.

Основними віхами діяльності МОМ в Україні є:

- управління міграцією та кордонами;
- протидія торгівлі людьми;

---

³¹ Угода між Кабінетом Міністрів України та міжнародною організацією з міграції щодо статусу Міжнародної організації з міграції в Україні та співробітництва у сфері міграції. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_411#Text.

- допомога в переміщенні та реінтеграція;
- інтеграція мігрантів;
- робота у сфері культурного різноманіття;
- надання медичних послуг.

Найперший аспект роботи Організації, а саме управління міграцією та кордонами, зосереджений на взаємодії з українським урядом під час створення комплексного механізму керування процесом міграції. У межах аналітично-консультативної діяльності МОМ проводить дослідження, готує звіти і надає рекомендації та експертну допомогу задля вдосконалення законодавчих актів, пов'язаних із міграційними процесами. МОМ також допомагає з розкриттям потенціалу трудової міграції³², співпрацюючи з головними державними міграційними органами та відповідальними міністерствами.

Разом із тим, Організація підтримує Україну на шляху до євроінтеграції шляхом впровадження реформ, що стосуються лібералізації візового режиму з ЄС. А наприкінці 2013 року Організація стала виконавчим партнером Місії Європейського Союзу з прикордонної допомоги Молдові та Україні (EUBAM), що була покликана аби контролювати рух на кордонах між двома країнами та розвивати можливості їхніх прикордонних та митних служб.

Наступною, проте не менш важливою частиною роботи МОМ є Програма з протидії торгівлі людьми. Її було започатковано в 1998 році задля боротьби з даним явищем та забезпечення доступу жертв до справедливості та правосуддя. Програма зосереджується на роботі у чотирьох основних сферах:

- Захист (надання підтримки під час реінтеграції постраждалих осіб, включаючи медичну, правову, психологічну допомогу тощо);
- Профілактика (проведення заходів із підвищення обізнаності населення, реалізація інформаційних кампаній, що орієнтовані на вразливі групи, як-от внутрішньо переміщені особи, безробітні та трудові мігранти);

---

³² Горбачова І. Міжнародна організація з міграції в Україні: аналітичний аспект. URL: <https://eprints.cdu.edu.ua/4705/2/shkolna.pdf#page=55>.

- Судове переслідування (співпраця із правоохоронними органами з метою підвищення спроможності розслідувань злочинів, що пов'язані із торгівлею людьми);
- Партнерство (співробітництво з Урядом України з метою розробки законодавчих актів з протидії торгівлі людьми)³³.

Згідно з дослідженням, проведеним на замовлення Організації, у період з 1991 року і до початку 2010-х років понад 120 000 українців, як чоловіків, так і жінок стали жертвами торгівлі людьми за кордоном. Дані Організації за 2000-2012 роки свідчать, що найбільше громадяни України страждали від торгівлі людьми на території Російської Федерації (39%), Республіки Польща (14%), Турецької Республіки (13%), Чеської Республіки (4%), Італійської Республіки (3%) та інших країн (21%)³⁴. Необхідно наголосити і на тому, що в цей період Україна перетворилась на країну призначення для все більшої кількості осіб-жертв цього злочину. Паралельно з цим, відбулось зростання торгівлі людьми всередині самої країни.

У співпраці з українським урядом, МОМ активно надає жертвам різноманітну юридичну, медичну та психологічну допомогу.

Наступний напрямок роботи Організації пов'язаний із переміщенням та реінтеграційною допомогою. Насамперед, реалізація цього виду діяльності полягає у наданні підтримки мігрантам, що були зараховані до програм переселення. Однією з таких ініціатив є USRAP – американська програма з прийняття біженців, що з тих чи інших причин не можуть повернутись у країну походження та залишитись у країні перебування. Завдання МОМ – організувати подорож та допомогти вдало інтегруватись у нове суспільство, до прикладу завдяки заходам з ознайомлення з культурним середовищем країни, що проводяться перед від'їздом.

---

³³ International Organization for Migration. Counter-trafficking programme snapshot. URL: https://ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzbd11861/files/documents/counter-trafficking_programme_snapshot_a4.pdf.

³⁴ IOM Ukraine. Migration in Ukraine: facts and figures. URL: https://ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzbd11861/files/documents/eng_ff_f.pdf.

У рамках цього ж напрямку діяльності Організація допомагає евакуювати громадян України із зон конфліктів. У 2012 році МОМ разом із Міністерством закордонних справ сприяла евакуації із Сирії понад 150 українців, а до того подібні випадки евакуації відбувались з Лівії³⁵.

В даному контексті варто наголосити і на зусиллях Організації з реінтеграції громадян України. За участі МОМ українські репатріанти мали змогу повернутись на Батьківщину з таких країн, як Польща, Італія, Нідерланди, Канада, Велика Британія та Латвія. Репатріанти отримували допомогу під час подорожі, доступ до місць тимчасового проживання, а інколи навіть можливість опанувати професію або відкрити невеликий бізнес³⁶.

Інтеграція мігрантів та робота у сфері культурного різноманіття – ще одна невід’ємна складова діяльності МОМ в Україні. З метою спростити адаптацію мігрантів до нового суспільства, в липні 2011 року було проведено круглий стіл. МОМ, Бюро з демократичних інститутів і прав людини ОБСЄ разом з іншими зацікавленими сторонами, зокрема членами Уряду України обговорили низку питань, що стосуються:

- надмірної складності отримання посвідок на проживання;
- розширення доступу іноземців до українського ринку праці;
- просування політики недискримінації в українському суспільстві³⁷.

До питання про культурне різноманіття Організація також підійшла відповідально, у 2007 році запровадивши Ініціативу розмаїття – волонтерську мережу, що мала на меті протидіяти расизму та ксенофобії на території України. Окрім МОМ над створенням працювали УВКБ ООН, Amnesty International та інші зацікавлені неурядові організації.

---

³⁵ МОМ Україна. МОМ в Україні: огляд діяльності. URL: https://ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzbd11861/files/documents/22-08_iom_who-we-are_booklette_ukr_screen.pdf.

³⁶ Там само.

³⁷ ODIHR, IOM host roundtable meeting on the integration of migrants in Ukraine. OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights. URL: <https://odihhr.osce.org/odihhr/80907>.

Варто зазначити, що у межах вищевказаної Ініціативи МОМ проводить чисельні кампанії та заходи. Одним із таких прикладів є «Жива бібліотека», що дозволяє створити міжкультурний діалог з представниками національних меншин та викоринити існуючі стереотипи в суспільстві. Роль «живих книг» виконують реальні люди різного етнічного та соціального походження, що можуть розповісти власну історію у неформальній обстановці й не боятись зіткнутись з упередженнями чи осудом. В той час, як «читачі» книг – це школярі або студенти. Концепція «Живої бібліотеки» була запозичена у 2007 році у данської громадської організації «Stop the Violence»³⁸.

Ще одним прикладом активної діяльності Ініціативи можна назвати кампанію «Відчути культурне розмаїття», яка була розгорнута в 2012 році в Києві та інших великих містах. Назва кампанії викриває основну мету – знайомити населення з культурним різноманіттям та долати упередження щодо меншин в Україні.

Останньою, проте не менш важливою віхою діяльності МОМ можна виокремити надання медичних послуг. Даний вид діяльності Організації на території України був започаткований наприкінці 1990-х років та полягав у оцінюванні стану як фізичного, так і психічного здоров'я мігрантів з метою:

- впевнитись, що міграція є безпечною для здоров'я мігрантів;
- викреслити ризики для здоров'я оточуючих людей як під час переміщення, так і після прибуття³⁹.

МОМ в Україні проводить такі оцінки для ряду країн призначення, як-от Канади, Австралії, Республіки Корея, США та Великої Британії тощо.

Окрім оцінки стану здоров'я, МОМ надає лікування та медичний супровід, проводить консультації, медико-санітарну просвіту, імунізацію і тд.

Отже, робота МОМ в Україні розпочалась у 1996 році й на самому початку була підкріплена положеннями Угоди щодо статусу Організації на українській

---

³⁸ International Organization for Migration. 20 Years in Ukraine. URL: https://ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzbd11861/files/documents/iom_wwd_eng_screen.pdf.

³⁹ Медогляд перед міграцією. МОМ Україна. URL: <https://ukraine.iom.int/uk/medohlyad-pered-migratsiyeyu>.

території. Після набуття Україною членства у 2002 році між її міністерствами та МОМ було укладено низку інших Угод, що чітко визначали діяльність Організації.

Активна робота МОМ зосереджена на таких сферах, як-от управління міграцією та кордонами, протидія торгівлі людьми, переміщення та реінтеграція, просування культурного різноманіття, інтеграція мігрантів, а також надання медичних послуг.

2.3. Трансформація діяльності МОМ після початку збройного конфлікту у 2014 році

Внаслідок анексії Криму та початку війни на Донбасі у 2014 році українське суспільство зазнало глибоких політичних, економічних та соціальних змін. До вже існуючих видів діяльності МОМ, як-от протидія торгівлі людьми, управління міграцією та інтеграція мігрантів, додалися нові, що стали відображенням вищевказаних змін та актуальних викликів.

На самому початку конфлікту робота МОМ була в режимі надзвичайної ситуації, а основним пріоритетом діяльності стало надання екстреної гуманітарної допомоги. Саме тут можна простежити найпершу відмінність між діяльністю Організації до та після 2014 року, а саме зміщення фокусу на внутрішньо переміщених осіб та людей, які постраждали від війни на Сході України. У період з 2014 по 2021 роки Організація надала допомогу більш ніж 600 000 ВПО та людям, що її потребували⁴⁰.

За підтримки партнерів Організація надавала людям такі необхідні речі, як одяг, взуття, теплі ковдри, предмети домашнього вжитку, гігієни та ліки. Особливо цінною така гуманітарна допомога була взимку, оскільки велика кількість постраждалого населення залишалась у своїх домівках без опалення та змоги зігрітись. У таких випадках МОМ активно постачала буржуйки, обігрівачі, печі та вугілля. В контексті даної допомоги від Організації, можна провести

---

⁴⁰ МОМ Україна. Допомога МОМ населенню, що постраждало від конфлікту в Україні: звіт за серпень – вересень 2021. URL: https://ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzbd11861/files/documents/iom_ukraine_assistance_report_aug-ust-september_2021_ukr.pdf.

паралель з іншим конфліктом, а саме з війною в Сирії. Незважаючи на той факт, що природа обох війн абсолютно різна, у кожному з випадків гуманітарна підтримка та забезпечення постраждалого населення речами першої необхідності від МОМ відігравали велику роль.

Крім цього, постраждалі та внутрішньо переміщені особи отримували грошову допомогу аби покрити свої нагальні потреби, як-от харчування, охорону здоров'я, оренду житла тощо.

Після початку агресії Росії на сході, Організація також активно надавала підтримку та допомогу людям в контексті самозайнятості та відкриття невеликих бізнесів. Зокрема, МОМ організовувала тренінги на тему забезпечення джерел доходу для ВПО. Учасники таких заходів мали змогу розробити бізнес-плани та отримати гранти на відкриття власної справи. Водночас, Організація проводила курси, зорієнтовані на освоєння нових професій аби сприяти подальшій зайнятості внутрішньо переміщених осіб. Дані ініціативи проходили за підтримки Німеччини, Великої Британії та ЄС⁴¹.

Відступаючи від теми з необхідною гуманітарною допомогою, варто зазначити, що МОМ допомагала внутрішньо переміщеним особам та постраждалим від війни з ремонтом житла. У рамках програми «Довгострокова інтеграція ВПО в Україні» люди отримували нові металопластикові вікна на заміну дерев'яним, кращу теплоізоляцію, відремонтований дах над головою, проведене водопостачання та інші поліпшення, що необхідні для нормального й комфортного життя.

В грудні 2014 року МОМ разом із Міністерством соціальної політики України, Державною міграційною та Державною прикордонною службами створили проєкт «Всебічна стабілізаційна підтримка для внутрішньо-

---

⁴¹ Міжнародна організація з міграції (МОМ). Постійне представництво України при відділенні ООН та інших міжнародних організаціях у Женеві. URL: <https://geneva.mfa.gov.ua/posolstvo/2611-iom>.

переміщених осіб (ВПО) і постраждалого населення в Україні»⁴². Термін реалізації становив 18 місяців до червня 2016 року. Основним завданням проєкту була інтеграція ВПО у приймаючі громади. В ініціативі брали участь Донецька, Луганська, Харківська, Запорізька, Дніпропетровська, Полтавська та Одеська області. В рамках проєкту були проведені заходи з розвитку громад (ремонт об'єктів суспільного призначення – бібліотеки, школи, клуби тощо), організовані бізнес-тренінги, майстер-класи та інші ініціативи для соціального згуртування.

Окремої уваги заслуговує безкоштовна гаряча лінія, що була запущена ЄС разом з МОМ у березні 2015 року з метою забезпечувати зростаючу кількість внутрішньо переміщених осіб достовірною інформацією. Варто зазначити, що гаряча лінія почала працювати як безкоштовний кол-центр ще роком раніше, а саме як частина неурядової організації «Донбас SOS». Рішення МОМ співпрацювати з даною організацією ґрунтувалось на набутому корисному досвіді роботи з ВПО.

Гаряча лінія допомагала внутрішньо переміщеним особам розібратись у житлових питаннях, доступних соціальних виплатах, відновленні документів тощо⁴³.

З початком війни на Сході України, у Міжнародної організації з міграції з'явилась потреба надавати допомогу не лише внутрішньо переміщеним особам, а й ветеранам військових дій, що являє собою вже другу відмінність між діяльністю МОМ до російської агресії та після. Саме у зв'язку з цією необхідністю Організація почала роботу над реінтеграцією ветеранів у цивільний простір.

---

⁴² Всебічна стабілізаційна підтримка для внутрішньо переміщених осіб (ВПО) і постраждалого населення в Україні: звіт за результатами дослідження впливу проєкту. URL: https://ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzbd11861/files/documents/eu_ia_final_report_internet.pdf.

⁴³ EU and IOM launch a free of charge hotline to provide information to internally displaced persons in Ukraine. IOM Ukraine. URL: <https://ukraine.iom.int/news/eu-and-iom-launch-free-charge-hotline-provide-information-internally-displaced-persons-ukraine>.

Реінтеграція ветеранів – комплексний процес повернення колишніх учасників бойових дій до цивільного життя через низку заходів медичного, психологічного, професійного спрямування, а також соціальну допомогу.

Свою діяльність у цій сфері МОМ розпочала пілотним проєктом під назвою «Підтримка реінтеграції ветеранів конфлікту на сході України та їхніх сімей», що був реалізований із січня 2019 до червня 2020 року.

В рамках проєкту були проведені заходи з економічної реінтеграції, що мали на меті повернення учасників до цивільного ринку праці, до прикладу воркшопи та бізнес-тренінги. Ветеранам також надавались можливості отримати гранти на перекваліфікацію, а також придумати власний бізнес-план.

Окреме місце відводилось заходам із соціального згуртування та наданні кваліфікованої психологічної підтримки, чия ціль полягала у створенні підґрунтя для послідовної реінтеграції⁴⁴. Серед прикладів варто виокремити проведення спортивних змагань, круглих столів, майстер-класів, сесій зі спеціалістами і тд.

В даному напрямку, робота МОМ також полягала у взаємодії з Міністерством у справах ветеранів з метою проведення комплексних досліджень та опитувань з питань, які стосуються реінтеграційних процесів ветеранів. Як приклад можна навести підготовлену в 2019 році публікацію під назвою «Життя після конфлікту: опитування щодо соціально-демографічних та соціально-економічних характеристик ветеранів конфлікту на сході України та їхніх сімей»⁴⁵. Зміст опитування розкривав такі аспекти, як можливість отримати послуги та допомогу, перспективи для працевлаштування, соціальної інтеграції тощо.

---

⁴⁴ МОМ Україна. Допомога МОМ населенню, що постраждало від конфлікту в Україні: звіт за травень 2019. URL: https://ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzbd11861/files/documents/iom_ukraine_assistance_report_may_2019_ukr.pdf.

⁴⁵ МОМ Україна. Життя після конфлікту: опитування щодо соціально-демографічних та соціально-економічних характеристик ветеранів конфлікту на сході України та їхніх сімей. URL: https://ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzbd11861/files/documents/veterans_reintegration_survey_2020_ukr.pdf.

У зв'язку з необхідністю заповнення прогалин у 2021 році було проведене ще одне національне опитування ветеранів бойових дій, які служили на Сході України в період з 2014 до 2021 року.

Також варто зазначити, що в цей період часу з'явився ще один новий напрямок роботи Організації, що полягав у розробці річних планів реагування на кризу в Україні. Перша така документально підтверджена публікація була оприлюднена в 2017 році. Загалом, перший та наступні плани містили в собі схожі цілі, як-от надання різнопланової гуманітарної допомоги, стабілізація громад, інтеграція постраждалого населення, реінтеграція ветеранів та репатріантів, впровадження ініціатив соціальної згуртованості⁴⁶ і тд.

Проаналізувавши вищевикладений матеріал, можна чітко простежити зміну діяльності МОМ після початку 2014 року, що характеризується новими напрямками роботи, як-от допомогою внутрішньо переміщеним особам, реінтеграцією ветеранів та розробкою планів реагування на кризу в Україні.

У період з 2014 по 2021 роки Організація активно збільшувала можливості для своїх втручань, починаючи з екстреної гуманітарної допомоги постраждалому населенню, закінчуючи комплексними ініціативами з повернення ветеранів війни до цивільного життя та стратегічним плануванням свого подальшого реагування на кризу в Україні.

Здійснений аналіз діяльності МОМ розкриває Організацію як наділену повною правосуб'єктністю та покликану надавати допомогу людям у кризових ситуаціях, підтримувати громади, що вимушено мігрують у зв'язку з конфліктами, нестабільністю та змінами клімату, а також розкривати потенціал міграції та сприяти легальним міграційним потокам.

Дослідження діяльності МОМ на території України до 2014 року дозволяє стверджувати, що її робота була зосереджена переважно на класичних напрямках. Серед основних напрямків можна виокремити управління міграцією та

---

⁴⁶ International Organization for Migration. IOM Ukraine 2017 crisis response plan. URL: https://www.iom.int/sites/g/files/tmzbd1486/files/country_appeal/file/IOM-Ukraine-2017-Crisis-Response-Plan.pdf.

кордонами, протидію торгівлі людьми, підтримку в питаннях переміщення, реінтеграційну підтримку, поширення культурної різноманітності та медичну допомогу.

Початок російської агресії в 2014 році став переломним моментом, що створив гуманітарну кризу та змусив Організацію переорієнтувати свою роботу. У зв'язку з появою великої кількості внутрішньо переміщених осіб, усталені міграційні напрями діяльності МОМ були доповнені наданням екстреної гуманітарної допомоги, програмами з підтримки та відновлення постраждалих громад.

Період роботи Організації з 2014 до 2021 року можна охарактеризувати як поступове та послідовне нарощування власних можливостей в контексті реагування на кризу. З кожним роком до початкових напрямів надання гуманітарної допомоги та відновлення додавались все більш далекоглядні плани та стратегії, як-от вже зазначені раніше програми з реінтеграції ветеранів. Ще одним підтвердженням трансформації роботи МОМ стало впровадження річних планів реагування, що допомогло впорядкувати діяльність та визначити головні цілі на 12 місяців. Це, в свою чергу, означало готовність МОМ більш впевнено відповідати на виклики та надавати допомогу в рамках гуманітарної кризи.

РОЗДІЛ 3

ДІЯЛЬНІСТЬ МОМ ПІСЛЯ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РФ В УКРАЇНУ

3.1. Комплексне гуманітарне реагування МОМ на виклики повномасштабного вторгнення

Повномасштабне вторгнення спричинило найбільшу гуманітарну кризу на теренах Європи з часів Другої світової війни. Вимушена відповідати на нові гуманітарні виклики, МОМ спрямувала свої зусилля на допомогу постраждалому населенню.

За даними Організації в період з 2022 по 2024 роки 4,7 мільйона людей отримали притулок та непродовольчі товари від МОМ та партнерів. У 2025 році до цієї кількості додалися ще більш ніж 48 тисяч осіб. Організація активно надає прихисток, відновлює центри колективного розміщення та критичну інфраструктуру, а також допомагає з підготовкою до зимового періоду⁴⁷.

В рамках цього напряму роботи МОМ виконує дії, спрямовані на координацію та допомогу в управлінні центрами колективного розміщення. Оскільки такими центрами розміщення від самого початку повномасштабного вторгнення виступали не пристосовані громадські будівлі на кшталт шкіл, Організація у співпраці з керівництвом центрів та органами влади покращує житлові умови, забезпечує людям гідність, захищеність та приватність⁴⁸. МОМ працює над закриттям базових потреб мешканців центрів шляхом надання грошових коштів на ремонтні роботи, проведення водопостачання, опалення та оплати комунальних платежів.

Після того, як в 2023 році Урядом була ухвалена постанова №930, що визначала мінімальні стандарти для центрів колективного розміщення, МОМ допомагала оцінювати об'єкти, закривати непридатні та знаходити рішення для

---

⁴⁷ Міжнародна організація з міграції. Криза в Україні 2022–2023 років: рік реагування. URL: <https://ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzbdl1861/files/documents/2023-03/IOM%20Ukraine%20Regional%20Response%201%20Year%20Special%20Report%20Ukr.pdf>.

⁴⁸ Там само.

жителів. Працівники Організації скеровували людей до модульного житла або соціального житла в більш безпечних районах. Крім цього, люди мали змогу отримати кошти на оренду.

Близько мільйона людей з 2022 по 2025 роки одержали допомогу у вигляді непродовольчих товарів напряму від МОМ. До переліку таких товарів можна віднести ковдри, постільну білизну, зимовий одяг, кухонне приладдя, засоби для прибирання тощо. Зокрема, Організація підтримала й пункти незламності, забезпечивши їх необхідними речами⁴⁹.

В контексті гуманітарної діяльності МОМ необхідно зробити акцент на програмі Common Pipeline – ініціативі мережі поставок, що має на меті закуповувати, перевозити та забезпечувати необхідними товарами постраждале населення⁵⁰. В Україні дана програма розпочала свою роботу в жовтні 2022 року.

Схема роботи поставок зображена на рисунку 3.1. Необхідна гуманітарна допомога через головні логістичні та кадрові джерела – хаби в Афінах (Греція) та Газіантепі (Туреччина) транспортується до логістичного хабу в Кошице (Словаччина), що є доволі вигідним варіантом з точки зору витрат, прикордонного розташування та відносно низької інтенсивності переміщень через кордон. Товари проходять перевірку, перепаковуюються та відправляються для доставки по Україні або ж для допомоги українським біженцям у Словаччині. Після проходження кордону та потрапляння в Україну, гуманітарна допомога «подорожує» українською територією доки не прибуде на склади МОМ або до партнерів для розподілу. Кінцевий етап – доставка товарів, зокрема через вищезгаданих партнерів, що дозволяє доправити допомогу людям навіть у важкодоступні райони. Варто зазначити, що враховуючи безпекову ситуацію та низку інших факторів, маршрути поставок відрізняються та підбираються від одного випадку до іншого.

---

⁴⁹ «Пункти Незламності» Світловодської громади отримали гуманітарну допомогу від МОМ. Світловодська міська рада. URL: <https://svgr.gov.ua/news/1702376858/>.

⁵⁰ Common pipeline programme. IOM Ukraine. URL: <https://ukraine.iom.int/common-pipeline-programme>.

Рисунок 3.1 Карта логістичного ланцюга постачання (Common Pipeline) для реагування на кризу в Україні⁵¹

Наступним напрямом реагування Організації можна виокремити водопостачання, санітарію та гігієну. У період з 2022 по 2025 рік доступ до WASH отримали понад 4,5 мільйони людей. Зокрема, в рамках даного напрямку, після початку повномасштабного вторгнення, Організація підтримала низку комунальних підприємств на всій території країни.

Окрім вже вищенаведених видів реагування, МОМ після 2022 року активно надає постраждалим грошову підтримку. До такої діяльності належить багатоцільова грошова допомога, сприяння в покритті витрат на проживання, а також кошти на задоволення інших потреб⁵². Станом на 2025 рік понад 600 тисяч осіб мали змогу скористатись такою допомогою на території України.

Загалом, багатоцільова грошова допомога – це та підтримка, якою МОМ забезпечує постраждалих осіб аби вони мали змогу придбати найнеобхідніші

⁵¹ International Organization for Migration. Regional Ukraine response: external situation report – 12 July 2023. URL: https://www.iom.int/sites/g/files/tmzbd1486/files/situation_reports/file/iom-regional-ukraine-response-external-sitrep-120723-final.pdf.

⁵² Криза в Україні 2022–2023 років: рік реагування. URL: <https://ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzbd11861/files/documents/2023-03/IOM%20Ukraine%20Regional%20Response%201%20Year%20Special%20Report%20Ukr.pdf>.

речі та продукти. Варто зазначити, що дані кошти спрямовані лише на задоволення найнагальніших потреб, тому вони не можуть покривати такі аспекти, як-от ремонтні роботи пошкоджених будинків тощо.

З жовтня 2023 року МОМ Україна, як й інші гуманітарні організації, підвищила суму виплат з 2200 грн до 3600 грн на особу, посилаючись на зростання цін та відгуки отримувачів такої допомоги⁵³.

Оскільки повномасштабна війна негативно вплинула на сферу охорони здоров'я, МОМ з 2022 року активно надавала необхідну допомогу в цьому секторі. Розгортання спеціальних мобільних медичних бригад, надання лікарням потрібних препаратів та засобів лікування, відновлення медичних закладів, навчання працівників у галузі охорони здоров'я, впровадження епідеміологічного нагляду в громадах – лише невелика частина реагування МОМ, що вона спрямувала з метою підтримки цього важливого сектору.

У даному контексті варто акцентувати увагу й на діяльності Організації у сфері психічного здоров'я та психосоціальної підтримки (ПЗПСП)⁵⁴. З початку повномасштабного вторгнення, МОМ в Україні та країнах, що приймають біженців, надає доступ до консультацій та кваліфікованої допомоги, а також проводить різного роду заходи, що спрямовані на згуртування сімей та громад. Підхід МОМ в даному напрямку спрямований на сприяння солідарності, соціальній згуртованості та відновлення свободи дій постраждалого населення⁵⁵.

У вищезазначених напрямках реагування МОМ активно підтримує українців, що виїхали до таких сусідніх країн, як-от Білорусь, Болгарія, Чехія, Естонія, Угорщина, Латвія, Литва, Молдова, Польща, Румунія та Словаччина (див. таблицю 3.1).

---

⁵³ Зміни у програмі багатоцільової грошової допомоги МОМ. МОМ Україна. URL: <https://ukraine.iom.int/uk/news/zminy-u-prohrami-bahatotsilovoyi-hroshovoyi-dopomohy-mom>.

⁵⁴ Криза в Україні 2022–2023 років: рік реагування. URL: <https://ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzbd11861/files/documents/2023-03/IOM%20Ukraine%20Regional%20Response%201%20Year%20Special%20Report%20Ukr.pdf>.

⁵⁵ Zaddach I. 611 PS 3: IOM MHPSS programme in Ukraine integration into recovery and peacebuilding. URL: <https://doi.org/10.1093/eurpub/ckaf180.005>.

Таблиця 3.1

Показники допомоги громадянам України за кордоном у межах програм МОМ

Сфера допомоги	Період	Кількість охоплених осіб
Притулок та непродовольчі товари	2022–2025 рр.	≈ 224 937
WASH	2022–2025 рр.	≈ 148 596
Грошова допомога	2022–2025 рр.	≈ 57 027
Охорона здоров'я та ПЗПСП	2022–2025 рр.	≈ 86 323

Складено за офіційними матеріалами сайту Організації⁵⁶

Забезпечення захисту – ще один напрям реагування Організації, який з новою силою був продовжений після повномасштабного вторгнення. Велика кількість переміщених людей як всередині країни, так і виїзд за кордон підвищили їхню вразливість до торгівлі людьми, гендерно зумовленого насильства та інших форм експлуатації⁵⁷. У відповідь на ці виклики, МОМ разом з Урядом України, іншими громадськими організаціями та партнерами впровадила низку заходів з метою надання всебічної та послідовної підтримки й допомоги.

До прикладу, в 2023 році МОМ Україна запустила кампанію «LOOK AGAIN» аби підвищити обізнаність про торгівлю людьми. «Зіткнувшись із прямим чи непрямим впливом бойових дій, переміщенням та ослабленою економікою, населення України стало більш схильним до торгівлі людьми та більш вразливим до інших форм експлуатації; кожен другий українець готовий прийняти хоча б одну ризиковану пропозицію, яка може призвести до торгівлі

⁵⁶ International Organization for Migration. URL: <https://www.iom.int/>.

⁵⁷ Вичавка В., Доманський О. Торгівля людьми під час збройної агресії: нові ризики та шляхи протидії. *Успіхи і досягнення у науці*. 2025. № 9(19). С. 26–37. URL: [https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-9\(19\)-26-37](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-9(19)-26-37).

людьми або експлуатації»⁵⁸, - висловився колишній заступник голови місії МОМ в Україні Марко Чіментон. Саме тому кампанія покликана попереджати українців про можливу небезпеку, з якою вони можуть зіштовхнутись під час пошуку житла або місця працевлаштування. Ініціатива була організована у співпраці з Мінсоцполітики, Коаліцією НУО з протидії торгівлі людьми, за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID), Міністерства закордонних справ Норвегії та Міністерства юстиції Швеції⁵⁹. В рамках даної кампанії відбувались тематичні виставки, а також випускались відеоролики, що транслювались на телебаченні, в громадських місцях тощо.

В грудні 2025 року Міністерство соціальної політики разом з МОМ та іншими партнерами запустили ще одну подібну кампанію «Тобі це знайомо?»⁶⁰, яка виконує схожі з попередньою ініціативою функції. Кампанія має актуальний сайт, де можна ознайомитись зі статистичними даними, поняттям торгівлі людьми та його складовими, безпековими правилами, корисними порадами, видами допомоги, яку можна безкоштовно отримати і так далі. Зокрема, сайт містить номер Національної гарячої лінії з протидії торгівлі людьми та консультування мігрантів⁶¹.

У зв'язку зі стрімким збільшенням кількості переміщеного населення після 2022 року, МОМ запустила спеціальну матрицю відстеження переміщень (МВП) на території України. Сама концепція була впроваджена в 2004 році в Іраку з метою забезпечення рятувальників актуальною інформацією про переміщення населення, необхідною для організації гуманітарного реагування⁶². Наразі МВП використовують у 91 країні світу.

---

⁵⁸ Things are not always as they seem: IOM Ukraine launches "Look again" campaign to raise awareness of human trafficking. IOM Ukraine. URL: <https://ukraine.iom.int/news/things-are-not-always-they-seem-iom-ukraine-launches-look-again-campaign-raise-awareness-human-trafficking>.

⁵⁹ Там само.

⁶⁰ Стартувала загальнонаціональна інформаційна кампанія з протидії торгівлі людьми «Тобі це знайомо?». Національна соціальна сервісна служба України. URL: <https://nssu.gov.ua/news/ctartuvala-zahalnonatsionalna-informatsiina-kampaniia-z-protydii-torhivli-ludmy-tobi-tse-znaiomo>.

⁶¹ Там само.

⁶² About DTM. International Organization for Migration. URL: <https://dtm.iom.int/about-dtm>.

Матриця – це система збору даних, що допомагає зрозуміти скільки людей перемістилось у зв'язку з тими, чи іншими обставинами, де вони наразі знаходяться і чого потребують. Вся зібрана інформація підлягає обробці та подальшому оформленню у вигляді звітів, візуальних карт тощо. Завдяки даним МВП відповідні служби та органи мають більше можливостей забезпечити постраждале населення кращою необхідною допомогою та підтримкою.

Варто зазначити, що ще до початку повномасштабної війни МОМ разом із партнерами проводила опитування щодо ВПО в Україні за допомогою підходів, які використовуються для МВП, однак з березня 2022 року Організація почала проводити опитування населення саме в рамках даної Матриці, що дозволило відстежувати переміщення. МОМ також здійснила низку опитувань в сусідніх з Україною державах, як-от Білорусі, Молдові, Польщі, Словаччині, Румунії, аби зібрати необхідну інформацію про тих, хто тікає від війни.

У контексті реагування МОМ після початку повномасштабного вторгнення, не можна залишити поза увагою дії Організації, спрямовані на підтримку постраждалого населення внаслідок підриву Каховської ГЕС 6 червня 2023 року. «Цей напад поставив під загрозу тисячі життів, завдав серйозної шкоди довкіллю та призвів до подальшого серйозного навантаження на служби реагування в країні, яка вже потерпає від гуманітарних наслідків понад року війни»⁶³, - заявив колишній Генеральний директор Організації Антоніо Віторіно. Завдяки оперативним діям МОМ та її партнерів:

- непродуковольчу гуманітарну допомогу отримали майже 40 тисяч постраждалих;
- більш ніж 200 тисяч осіб отримали доступ до WASH;
- понад 1300 осіб отримали притулок;
- більш ніж 10 000 людей одержали грошову підтримку, а також допомогу у сфері охорони здоров'я.

---

⁶³ IOM rushes aid to thousands affected by Ukraine dam destruction. International Organization for Migration. URL: <https://www.iom.int/news/iom-rushes-aid-thousands-affected-ukraine-dam-destruction>.

В контексті комплексного гуманітарного реагування Організації неможливо не звернути увагу на зусилля МОМ, спрямовані на здійснення евакуаційної діяльності.

За визначенням Великої української енциклопедії, евакуація – організоване виведення та вивезення населення, матеріальних і культурних цінностей із зони надзвичайної ситуації, збройного конфлікту, гуманітарної катастрофи в разі загрози життю або здоров'ю, пошкодження або знищення відповідно⁶⁴. Евакуаційні дії проводяться Державною службою з надзвичайних ситуацій, Національною поліцією, волонтерами, а також міжнародними партнерами.

Офіційний сайт МОМ містить інформацію про те, що Організація в Україні бере активну участь в державних координаційних механізмах, включаючи ті, що сконцентровані на обов'язковій евакуації⁶⁵. Необхідно одразу зробити акцент на тому, що МОМ не проводить евакуаційні заходи в плані безпосереднього вивезення людей, оскільки це не є частиною її діяльності. Задля розуміння того, яку лепту Організація все ж вносить в евакуаційні заходи, потрібно звернутись до самого процесу виїзду з небезпечних територій. Загалом, збір людей відбувається у заздалегідь визначеному місці, усіх охочих евакуюватись доставляють до транзитного центру, а звідти кожен, хто бажає, може дістатись безпечніших регіонів України за допомогою безкоштовного евакуаційного потяга. Одним з видів допомоги, що надає МОМ в даному контексті є підтримка таких транзитних центрів, які слугують проміжним пунктом, де приймають та скеровують постраждале населення в місця тимчасового розміщення або постійного проживання⁶⁶. Організація у співпраці з Урядом України, місцевими

---

⁶⁴ Евакуація. Велика українська енциклопедія. URL: <https://vue.gov.ua/Евакуація>.

⁶⁵ IOM Ukraine. Ukraine and neighbouring countries crisis response plan 2026. URL: <https://crisisresponse.iom.int/response/ukraine-and-neighbouring-countries-crisis-response-plan-2026>.

⁶⁶ Евакуація населення з небезпечних територій та релокація інтернатних закладів: Координаційний штаб ухвалив комплекс рішень. Міністерство розвитку громад та територій України. URL: <https://mindev.gov.ua/news/evakuatsiia-naselennia-z-nebezpechnykh-terytorii-ta-relokatsiia-internatnykh-zakladiv-koordynatsiinyi-shtab-ukhvalyv-kompleks-rishen>.

органами влади та партнерами допомагає забезпечувати гідне перебування, доступ до необхідної інформації та послуг в даних транзитних центрах.

Стосовно іншої підтримки евакуйованих осіб, можна зазначити проєкт з фінансової підтримки, що був організований Міністерством з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій, МОМ та Укрпоштою. В рамках цієї ініціативи понад 16 тисяч осіб-пасажирів евакуаційних маршрутів з Покровська, Запоріжжя, Херсона та Сум отримали грошову допомогу на суму майже 60 млн гривень⁶⁷.

Зокрема, МОМ в рамках Матриці відстеження переміщень публікує звіти, які містять в собі детальну інформацію про обставини евакуаційних процесів, виклики та інші проблеми. Висновки допомагають відповідним органам та службам планувати подальшу евакуацію постраждалого населення.

Незважаючи на те, що Організація не займається безпосередньою евакуацією населення з гарячих точок, вона все ж допомагає з переміщенням людей в безпечне середовище, до прикладу на території сусідніх держав. У цьому аспекті йдеться про Гуманітарне управління кордонами (ГУК)⁶⁸. Масовий потік людей, які хотіли виїхати з країни на початку 2022 року, спричинив значні проблеми та зниження спроможностей пунктів пропуску через державний кордон. Діяльність МОМ в рамках своєї моделі ГУК покликана на те, аби проходження кордонів залишалось безперебійним, а пункти пропуску мали достатні ресурси для ефективної роботи навіть за наявності інтенсивних міграційних процесів. Від самого початку повномасштабного вторгнення, дії Організації в контексті ГУК були спрямовані на надання рекомендацій з метою запобігання скупченню на пунктах пропуску та розповсюдження

---

⁶⁷ За пів року близько 60 мільйонів гривень грошової допомоги отримали українці, які перемістилися з ТОТ і були евакуйовані із прифронтових територій. Єдиний вебпортал органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/za-piv-roku-blyzko-60-milioniv-hryven-hroshovoi-dopomohy-otrimaly-ukraintsi-iaki-peremistylisia-z-tot-i-buly-evakuiovani-iz-pryfrontovykh-terytorii>.

⁶⁸ Криза в Україні 2022–2023 років: рік реагування. URL: <https://ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzbd11861/files/documents/2023-03/IOM%20Ukraine%20Regional%20Response%201%20Year%20Special%20Report%20Ukr.pdf>.

інформаційних буклетів різними мовами, що містять у собі безпекові поради та необхідні контактні дані служб підтримки. Крім цього, діяльність моделі ГУК спрямована і на сприяння ввезенню на територію України гуманітарної допомоги та пального⁶⁹.

Дотичною до цього напрямку є допомога МОМ в гуманітарній міграції. У співпраці з державними органами, прикордонними службами та іншими зацікавленими сторонами, Організація докладє зусиль аби прокласти людям безпечний шлях для перетину кордону. Підтримка в даному аспекті від початку повномасштабного вторгнення стосувалась як громадян України, так і третіх країн, які прагнули повернутись на батьківщину. Прикладом такої діяльності Організації є «зелений коридор», який МОМ організувала з метою аби всі охочі змогли дістатись від переповненого кордону з Республікою Молдова до Румунії, чия інфраструктура має більшу здатність для опрацювання значних міграційних потоків⁷⁰.

Крім цього, необхідно звернути увагу на програми з питань відновлення та реінтеграції, що становлять собою значну частину діяльності МОМ після початку 2022 року. Ініціативи в даному напрямку розраховані на постраждале від війни населення, зокрема ВПО, осіб, що повернулись як з-за кордону, так і з внутрішнього переміщення всередині країни, а також ветеранів. Оскільки станом на кінець 2025 року кількість внутрішньо переміщених осіб становила понад 4,6 мільйона⁷¹, а тих, то повернувся – майже 4,5 мільйона⁷², МОМ активно реалізовує програми, зорієнтовані на підтримку та всебічну допомогу вищевказаним верствам населення.

---

⁶⁹ Там само.

⁷⁰ Безпечний шлях: швидкий трансфер із Молдови до Румунії для тих, хто змушений покинути Україну. *МОМ Україна*. URL: <https://ukraine.iom.int/uk/stories/bezpechnyy-shlyakh-shvydkyy-transfer-iz-moldovy-do-rumuniyi-dlya-tykh-khto-zmushenyi-pokynuty-ukrayinu>.

⁷¹ Внутрішньо переміщені особи. Інформаційно-обчислювальний центр міністерства соціальної політики, сім'ї та єдності. URL: <https://www.ioc.gov.ua/en/analytics/dashboard-vpo>.

⁷² МОМ Україна. Україна – Звіт про повернення – Опитування загального населення, Раунд 22 (січень 2026 року). URL: <https://dtm.iom.int/reports/ukraina-zvit-pro-povernennya-opituvannya-zagalnogo-naselennya-raund-22-sichen-2026-roku>.

З огляду на те, що однією з основних базових потреб людини є наявність житла, Організація спрямовує свої зусилля на відновлення даного аспекту. Згідно зі звітом Rapid Damage and Needs Assessment від лютого 2026 року, що містить оцінку завданої шкоди та потреб на відновлення України, загальні збитки, нанесені житловому сектору оцінюються в 61,1 млрд доларів США. Ситуація з доступним житлом з належними умовами, в порівнянні з минулорічним звітом, погіршилась, що негативно впливає на ВПО, оскільки багато з них переживають тривале переміщення та не мають коштів аби відремонтувати власне житло⁷³.

У зв'язку з цим, МОМ допомагає постраждалому населенню шляхом:

- будівництва та відновлення житла;
- забезпечення доступу до довгострокових позик;
- захисної та управлінської діяльності;
- допомоги внутрішньо переміщеним особам з інтеграцією в громади⁷⁴.

Реалізація таких масштабних проєктів відбувається у співпраці з державними органами та міжнародними партнерами. До прикладу, в 2023 році німецький уряд надав фінансову підтримку на впровадження ініціативи, що мала на меті покращити умови проживання для ВПО, виділивши при цьому 50 мільйонів євро⁷⁵. Водночас, за підтримки Федерального міністерства економічного співробітництва та розвитку ФРН та Кредитної установи для відбудови, МОМ активно забезпечує постраждале населення додатковою житловою площею завдяки ремонтним роботам та зведенню нових об'єктів⁷⁶.

---

⁷³ Ukraine – Fifth Rapid Damage and Needs Assessment: February 2022 – December 2025. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/099022026094036395>.

⁷⁴ Посилення стійкості громад через довгострокові рішення. МОМ Україна. URL: <https://ukraine.iom.int/uk/posylennya-stiykosti-hromad-cherez-dovhostrokovi-rishennya>.

⁷⁵ У 2023 році Уряд Німеччини виділив 50 мільйонів євро на покращення житлових умов ВПО. Єдиний вебпортал органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/u-2023-rotsi-uriad-nimechchyny-vydilyv-50-milioniv-ievro-na-pokrashchennia-zhytlovykh-umov-vpo>.

⁷⁶ More than a roof overhead. KfW. URL: <https://www.kfw-entwicklungsbank.de/About-us/Ukraine/Sector-information-housing/>.

Крім цього, в 2023 році МОМ підписала Меморандум про співпрацю з Міністерством розвитку громад та територій України, що має на меті підтримувати та допомагати ВПО та іншому постраждалому населенню, зокрема через створення та реалізацію рішень у сфері доступного та соціального житла⁷⁷.

Варто зазначити, що постраждале населення може також отримати правову допомогу від Організації, що полягає в наданні консультацій з різних правових питань, підтримці в отриманні документів, наданні доступу до послуг та захисті прав⁷⁸.

Зокрема, варто розглянути можливість працевлаштування для постраждалого населення, яку МОМ реалізовує завдяки низці програм, ініціатив, а також шляхом багатогранної грантової підтримки⁷⁹. Спроможність самостійно себе забезпечувати, повернути фінансову стабільність і безпеку та інтегруватись у приймаючі громади – невід’ємна складова на шляху до відновлення.

МОМ є учасником Альянсу Навичок для України⁸⁰ – проекту, що був створений після початку повномасштабного вторгнення. Одним із основних його завдань є впровадження ініціатив з перепідготовки та підвищення кваліфікації для українського населення, включаючи ВПО та інших постраждалих верств⁸¹. Діяльність МОМ в Альянсі зосереджена на кількох проєктах, до прикладу «Життєздатність+: Економічна інтеграція внутрішньо переміщених осіб та постраждалих від війни»⁸². Проєкт сприяє професійному навчанню задля

---

⁷⁷ Мінвідновлення та Міжнародна організація з міграції спільно вирішуватимуть проблеми вимушених переселенців. Міністерство розвитку громад та територій України. URL: <https://mindev.gov.ua/news/34200-minvidnovlennia-ta-miznarodna-organizacija-z-migraciyi-spilno-virusuvatimut-problemi-vimusenix-pereselenciv>.

⁷⁸ Проців Б. І. Міжнародна організація з міграції: ініціативи щодо допомоги внутрішньо переміщеним особам в Україні. *Регіональні студії: науковий збірник*. URL: <https://regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/40/24.pdf>.

⁷⁹ Кобеля-Звір М. Я. Грантова підтримка Міжнародної організації з міграції в Україні під час війни. *Проблеми системного підходу в економіці*. URL: http://www.psaе-jrnl.nau.in.ua/journal/3_92_2023_ukr/10.pdf.

⁸⁰ Про Альянс Навичок. Skills Alliance for Ukraine. URL: <https://skills-alliance-for-ukraine.org/uk/pro-alyans-navychok/>.

⁸¹ Там само.

⁸² Міжнародна організація з міграції. Skills Alliance for Ukraine. URL: <https://skills-alliance-for-ukraine.org/uk/members/iom-ukraine/>.

розширення можливостей та успішної інтеграції постраждалого населення на ринку праці.

У ширшому плані МОМ спрямовує свої зусилля на підтримку стартапів, а також мікро- та малого бізнесу. За даними Організації, протягом 2022-2025 років МОМ допомогла понад 1800 українським підприємствам⁸³. Одним із прикладів таких ініціатив, що спрямовані не тільки на підтримку бізнесів, а й економічну інтеграцію ВПО, є програма SME BOOST⁸⁴. За час свого існування ініціатива підтримала понад 700 підприємств, а також допомогла створити нові робочі місця та зберегти існуючі⁸⁵.

Що стосується відновлення на рівні цілих громад, то в 2025 році Організація надала мешканцям можливість самостійно керувати питаннями відбудови та реконструкції, залучивши до цього всіх зацікавлених осіб, зокрема місцеву владу, жителів, ВПО та ветеранів. Внаслідок цього, до кінця 2025 року низка громад змогли створити власні плани дій щодо відновлення, спираючись на власні першочергові потреби, як-от відбудова навчальних та медичних закладів або громадських центрів⁸⁶. Варто наголосити і на активному проведенні вже зазначених заходів соціального згуртування, що реалізуються Організацією, як-от діалогові сесії, формування молодіжних об'єднань та відновлення місць спільного користування⁸⁷.

Окрему увагу варто приділити заходам з реінтеграції ветеранів, які активно продовжуються після початку повномасштабного вторгнення. Згідно з інформацією на сайті МОМ, основна діяльність зосереджена на таких напрямках:

- Інформаційно-просвітницькі заходи;

---

⁸³ Migration, sustainable development and livelihoods. IOM Ukraine. URL: <https://ukraine.iom.int/migration-sustainable-development-livelihoods>.

⁸⁴ Андрій Сибіга взяв участь у заході МОМ з відновлення українського бізнесу «SME boost». Міністерство закордонних справ України. URL: <https://mfa.gov.ua/news/andrij-sibiga-vzyav-uchast-u-zahodi-mom-z-vidnovlennya-ukrayinskogo-biznesu-sme-boost>.

⁸⁵ Там само.

⁸⁶ International Organization for Migration. Annual report: Ukraine and regional response 2025. URL: <https://www.iom.int/sites/g/files/tmzbd12616/files/documents/2026-03/iom-ukraine-and-regional-response-2025-annual-report.pdf>.

⁸⁷ Transition and recovery. IOM Ukraine. URL: <https://ukraine.iom.int/transition-and-recovery>.

- Проведення досліджень та опитувань стосовно можливостей та потреб;
- Надання доступу до перекваліфікації, професійного навчання;
- Допомога у сфері психічного здоров'я та психосоціальної підтримки тощо⁸⁸.

У 2024 році МОМ підтримала розробку та затвердження Стратегії ветеранської політики на період до 2030 року⁸⁹. Документ являє собою основу для довгострокової реінтеграції та містить такі ключові пункти, як-от поточний стан справ, мету, принципи реалізації, цілі, завдання, очікувані результати тощо.

Поряд із підтримкою урядових ініціатив, Організація впроваджує власні проекти, орієнтовані на послідовне повернення ветеранів до цивільного життя. До прикладу, в 2024 році, за підтримки ЄС, МОМ сприяла розвитку професійних компетентностей для понад 150 ветеранів, членів їхніх сімей та сімей загиблих воїнів⁹⁰. Зокрема, проєкт передбачав надання грантів підприємствам, керівниками яких є ветерани війни. Ініціатива здійснювалась у співпраці з фахівцями з психосоціальної підтримки, що були залучені до реалізації на всіх етапах.

Отже, гуманітарне реагування МОМ, здійснене після повномасштабного вторгнення зосередилось насамперед на наданні постраждалим людям притулку, захисту, необхідних непродовольчих товарів, багатоцільової грошової підтримки, доступу до WASH, сфери охорони здоров'я. Зокрема, Організація спрямовувала зусилля на такі аспекти, як управління центрами колективного розміщення, ефективне логістичне рішення Common Pipeline та використання Матриці відстеження переміщень для збору та обробки необхідної інформації.

Разом із тим, швидка реакція Організації на такі непередбачувані виклики, як-от підрив Каховської ГЕС лише доводить її здатність до оперативної

---

⁸⁸ Там само.

⁸⁹ Про схвалення Стратегії ветеранської політики на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024–2027 роках. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1209-2024-p#Text>.

⁹⁰ EU and IOM support veterans' employment and community resilience in Ukraine. IOM Ukraine. URL: <https://ukraine.iom.int/news/eu-and-iom-support-veterans-employment-and-community-resilience-ukraine>.

кооперації з партнерами та бажання надати людям необхідну невідкладну допомогу.

Водночас, невід'ємну частину роботи Організації становить евакуаційна діяльність, що є здебільшого опосередкованою та реалізовується в таких напрямках, як допомога транзитним центрам та грошова підтримка. Дотичними в даному плані є Гуманітарне управління кордонами та допомога в гуманітарній міграції. Програми з відновлення та реінтеграції постраждалого населення, що впроваджуються МОМ з 2022 року, включають в себе надання доступу до житла, ініціативи з працевлаштування, співпрацю з постраждалими громадами та реінтеграцію ветеранів.

3.2. Взаємодія МОМ із Урядом України, ЄС, ООН та міжнародними партнерами в межах реагування на повномасштабну агресію

Після початку повномасштабної війни Міжнародна організація з міграції продовжує співробітництво з українським урядовим апаратом, починаючи від підписання договірно-правових документів, закінчуючи конкретними проєктами.

Як вже зазначалось раніше, правову основу діяльності МОМ в Україні визначає перелік Угод, підписаних з Кабінетом Міністрів та низкою міністерств. Деякі з цих документів з'явилися лише після 2022 року, як-от:

- Угода про співробітництво між Міністерством закордонних справ України та Міжнародною організацією з міграції⁹¹;
- Угода про співробітництво між Міністерством економіки України та Міжнародною організацією з міграції⁹²;

---

⁹¹ Угода про співробітництво між Міністерством закордонних справ України та Міжнародною організацією з міграції. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/989_001-24#Text.

⁹² Угода про співробітництво між Міністерством економіки України та Міжнародною організацією з міграції. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/989_002-24.

- Угода про співробітництво між Міністерством юстиції України та Міжнародною організацією з міграції⁹³.

Проте, є випадок, коли вже існуюча Угода з Міністерством внутрішніх справ, у зв'язку з необхідністю відповідати на сучасні виклики, після 2022 року втратила свою чинність та була замінена на оновлений варіант. Основні напрямки співпраці у новому документі були доповнені такими аспектами, як зміцнення захисту в інформаційному та кіберпросторі, а також просування цифровізації у сфері управління міграцією і кордонами. Окремий пункт Угоди 2023 року акцентує увагу на сприянні реінтеграції ветеранів війни, а напрямок співробітництва у сфері захисту прав мігрантів тепер виокремлює таку групу населення як неповнолітні без супроводу, що стала особливо актуальною після 2022 року, коли велика кількість дітей була вимушена відділитись від батьків⁹⁴.

Окрім вже згаданих у попередніх підрозділах програм та проєктів співпраці з українським урядом, основним аспектом співробітництва після 2022 року і надалі залишається управління міграційними процесами та розробка міграційної політики. У зв'язку з тим, що з початком повномасштабної війни діяльність держави в контексті міграції потребувала переосмислення, експерти МОМ внесли свою лепту в даний процес, використавши свій досвід при розробці проєкту змін до Стратегії державної міграційної політики на період до 2025 року⁹⁵. Зміни передбачали появу в документі нових цілей, що стосуються питань:

- захисту прав та інтересів громадян України, що були змушені виїхати за кордон після 24 лютого 2022 року, а також створення умов для їхнього повернення на Батьківщину;

---

⁹³ Угода про співробітництво між Міністерством юстиції України та Міжнародною організацією з міграції. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/989_003-24.

⁹⁴ Угода про співробітництво між Міністерством внутрішніх справ України та Міжнародною організацією з міграції. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/989_001-23#Text.

⁹⁵ Про внесення змін до розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 482. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/43-2024-p#Text>.

- адаптації українського законодавства та адміністративної практики до європейських стандартів у міграційній сфері⁹⁶.

Крім цього, Організація надає Урядові свою підтримку в створенні нової Стратегії міграційної політики та Стратегії інтегрованого управління кордонами⁹⁷.

У контексті євроінтеграції України варто зазначити, що МОМ внесла свою лепту щодо впровадження Дорожньої карти з верховенства права⁹⁸ – документу, який містить в собі понад 100 стратегічних результатів та більш ніж 500 заходів для їх реалізації, а також є одним з головних передумов початку офіційних переговорів про вступ України до Європейського Союзу. Зокрема, в 2024 році МОМ за фінансування ЄС започаткувала програму зі зміцнення спроможності органів влади у сфері міграційних складових євроінтеграції⁹⁹.

Крім цього, Організація проводить оцінку міграційної політики Уряду завдяки Індикаторам управління міграцією, що мають у своєму арсеналі понад сотню показників, зокрема у сфері добробуту та прав мігрантів, легального та безпечного переміщення, співробітництва, мобільності та урядового підходу¹⁰⁰. Оцінка вищевказаних компонентів допомагає виявити існуючі проблеми та прогалини, а також вдосконалити міграційну політику.

Ще один надзвичайно важливий напрямок співробітництва між Урядом України та МОМ полягає у здійсненні правосуддя шляхом репарацій¹⁰¹.

---

⁹⁶ Про схвалення Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/482-2017-p#Text>.

⁹⁷ МВС та МОМ посилюють співпрацю у сфері міграційної політики та управління кордонами. Міністерство внутрішніх справ України. URL: <https://mvs.gov.ua/news/mvs-ta-mom-posiliuiut-spiivpraci-u-sferi-migracii-noyi-politiki-ta-upravlinnia-kordonami>.

⁹⁸ Дорожня карта з питань верховенства права. URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/UA_Dorozhnya_karta_z_pytan_verhovenstva_prava_2.pdf.

⁹⁹ ЄС та МОМ підтримують українську владу в розвитку міграційних політик для вступу до ЄС. EU neighbours east. URL: <https://euneighbourseast.eu/uk/news/latest-news/yes-ta-mom-pidtrymuyut-ukrayinsku-vladu-v-rozvytku-migracijnyh-polityk-dlya-vstupu-do-yes/>.

¹⁰⁰ About the Migration Governance Indicators. Migration data portal. URL: <https://www.migrationdataportal.org/overviews/mgi>.

¹⁰¹ Сприяння правосуддю через репарації та правосуддя перехідного періоду. МОМ Україна. URL: <https://ukraine.iom.int/uk/spryannya-pravosuddyu-cherez-reparatsiyi-ta-pravosuddya-perekhidnoho-periodu>.

Повномасштабне вторгнення, що призвело до цілої низки порушень прав людини, як-от вбивств, катувань, численних випадків сексуального насильства та нападів на цивільне населення, дало поштовх Організації для ще більш інтенсивної співпраці та консолідації з урядовим апаратом задля відновлення справедливості.

Репарації являють собою ряд дій, метою яких є повернення постраждалих осіб у свій початковий стан, в якому вони знаходились до моменту вчинення злочину¹⁰². ООН виокремлює 4 основні форми репарацій, а саме сатисфакцію, компенсацію, реабілітацію та реституцію¹⁰³. В даному напрямку спільна робота МОМ та українського уряду після 2022 року відбувалась шляхом модернізації національного законодавства, підвищення інституційної спроможності та проведення опитувань. Як приклад можна навести внесок фахівців Організації у вдосконалення текстів двох законів, що стосуються статусу та обліку осіб, яким було завдано шкоди внаслідок збройної агресії РФ проти України.

Окрему увагу потрібно приділити таким глобальним результатам співробітництва МОМ та Уряду, як наприклад Альянс діаспори з відновлення України¹⁰⁴. Впроваджена в 2025 році платформа має на меті трансформувати розпорошену допомогу мільйонів українців з-за кордону в скоординовані спільні зусилля задля відновлення та підтримки України. Альянс надає єдиний простір для співпраці, в якому світова українська діаспора має змогу реалізувати проекти та ініціативи, а доступ до спільної бази даних допомагає досягти кращих результатів. Секретаріатом Альянсу виступає МОМ, тоді як український урядовий апарат разом із партнерами та іншими організаціями створюють собою систему спільного головування¹⁰⁵.

---

¹⁰² Там само.

¹⁰³ Reparations. OHCHR. URL: https://www.ohchr.org/en/transitional-justice/reparations#:~:text=Reparations%20are%20measures%20to%20redress%20human%20rights,and%20administrative%20sanctions%20*%20Memorials%20and%20commemorations.

¹⁰⁴ Альянс діаспори з відновлення України. Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України. URL: <https://www.msp.gov.ua/about/klyuchovi-napryamy/natsionalna-yednist/alyans-diaspory-z-vidnovlennya-ukrayiny>.

¹⁰⁵ Там само.

Крім активної співпраці з Урядом України, МОМ продовжує свою взаємодію з Європейським Союзом. З початку повномасштабного вторгнення співробітництво між Організацією та ЄС умовно можна виокремити в такі наступні напрямки:

- Фінансування ЄС проєктів з надання гуманітарної та грошової допомоги;
- Управління кордонами;
- Протидія торгівлі людьми та індивідуальний захист.

Найперший напрямок співробітництва, який варто розглянути – спільні проєкти гуманітарної та грошової допомоги. Після 24 лютого 2022 року МОМ разом із ЄС реалізували ряд програм та ініціатив у даній сфері аби забезпечити постраждале населення необхідною підтримкою. До прикладу, в квітні 2022 року за фінансування Європейського Союзу МОМ змогла надати майже 9 тисячам осіб важливі непродовольчі товари¹⁰⁶. У той же час, фінансова підтримка з боку ЄС допомагає Організації відновити людям доступ до WASH, зокрема шляхом забезпечення та відновлення комунальних підприємств водопостачання¹⁰⁷.

Що стосується програм грошової допомоги, то одна з них була започаткована в березні 2022 року та полягала в наданні багатоцільової грошової підтримки постраждалому населенню. Початкове фінансування надійшло від низки міжнародних партнерів, зокрема від Європейського Союзу¹⁰⁸.

Управління кордонами – наступний невід’ємний напрямок співпраці між МОМ та ЄС, що лише посилюється після початку повномасштабного вторгнення. Насамперед варто розглянути спільну діяльність Організації та Союзу в рамках ініціативи «Шляхи солідарності ЄС – Україна»¹⁰⁹, яка має на меті створити

---

¹⁰⁶ IOM and EU support war-affected Ukrainians with emergency assistance. IOM Ukraine. URL: <https://ukraine.iom.int/news/iom-and-eu-support-war-affected-ukrainians-emergency-assistance>.

¹⁰⁷ 5 ways the EU and IOM are supporting people in Ukraine. IOM Ukraine. URL: <https://ukraine.iom.int/stories/5-ways-eu-and-iom-are-supporting-people-ukraine>.

¹⁰⁸ IOM multi-purpose cash assistance programme will support Ukrainians fleeing war. IOM Ukraine. URL: <https://ukraine.iom.int/news/iom-multi-purpose-cash-assistance-programme-will-support-ukrainians-fleeing-war>.

¹⁰⁹ Шляхи солідарності ЄС – Україна. European Commission. URL: https://commission.europa.eu/topics/eu-solidarity-ukraine/eu-assistance-ukraine/eu-ukraine-solidarity-lanes_uk.

додаткові маршрути для експорту української агропродукції та поставок необхідних товарів в умовах повномасштабної агресії РФ. Покращення інфраструктури та відновлення пропускних пунктів через кордон¹¹⁰, відкриття додаткових смуг для вантажних транспортних засобів¹¹¹, заходи із посилення безпеки на українсько-молдовському кордоні шляхом покращення обміну інформацією¹¹² – одні з прикладів спільних проєктів, реалізованих МОМ та ЄС.

Зокрема, фінансування, яке ЄС надає через Міжнародну організацію з міграції, спрямовується на підтримку українського проєкту електронної черги eQueue¹¹³ – онлайн-інструменту, який дозволяє міжнародним перевізникам заздалегідь стати в чергу аби у відведений для них конкретний час швидко перетнути кордон.

Повномасштабне вторгнення РФ в Україну 24 лютого 2022 року створило підґрунтя для розвитку таких явищ, як торгівля людьми та різних форм експлуатації, тому заходи з протидії даним негативним аспектам міграційних процесів, а також ініціативи для індивідуального захисту становлять собою наступний окремий напрямок співробітництва МОМ та ЄС. Як приклад можна навести травневу інформаційну кампанію 2022 року із запобігання торгівлі людьми. Головною метою кампанії було ознайомлення українців з правилами безпеки у вигляді 5 маркерів (документи, транспорт, допомога, спілкування та зв'язок), а також із можливими ризиками¹¹⁴. В контексті індивідуального

---

¹¹⁰ IOM and the State Agency for Restoration and Development of Infrastructure of Ukraine enhance cooperation. IOM Ukraine. URL: <https://ukraine.iom.int/news/iom-and-state-agency-restoration-and-development-infrastructure-ukraine-enhance-cooperation>.

¹¹¹ IOM and EU enhance infrastructure at ukrainian border crossing points. IOM Ukraine. URL: <https://ukraine.iom.int/news/iom-and-eu-enhance-infrastructure-ukrainian-border-crossing-points>.

¹¹² ЄС та МОМ допомагають зміцнити безпеку на українсько-молдовському кордоні. МОМ Україна. URL: <https://ukraine.iom.int/uk/news/yes-ta-mom-dopomahayut-zmitsnyty-bezpeku-na-ukrayinsko-moldovskomu-kordoni>.

¹¹³ EU supports maintenance and enhancement of Ukraine's eQueue border crossing system. IOM Ukraine. URL: <https://ukraine.iom.int/news/eu-supports-maintenance-and-enhancement-ukraines-equeue-border-crossing-system>.

¹¹⁴ EU and IOM launch all-Ukrainian awareness-raising campaign for prevention of human trafficking during war. IOM Ukraine. URL: <https://ukraine.iom.int/news/eu-and-iom-launch-all-ukrainian-awareness-raising-campaign-prevention-human-trafficking-during-war>.

захисту, ЄС та МОМ також докладають зусиль аби забезпечити постраждале населення необхідною медичною, психосоціальною та юридичною допомогою.

Поруч з українським урядом та ЄС, МОМ також продовжує взаємодіяти та реалізовувати спільні ініціативи з Організацією Об'єднаних Націй. Незважаючи на те, що МОМ приєдналась до системи ООН в 2016 році, до того моменту Організація вже співпрацювала з ООН, мала низку угод про співробітництво та меморандумів про взаєморозуміння, а також виступала учасником гуманітарних команд ООН. У зв'язку з цим, можна було зустріти альтернативну назву МОМ – «квазі-ООН»¹¹⁵. Варто зазначити, що співробітництво МОМ та ООН являє собою взаємодію між агенціями всередині багатокomпонентної Організації Об'єднаних Націй.

Що стосується співпраці МОМ зі спеціалізованими структурами ООН на території України після 2022 року, то насамперед воно полягає в діяльності першої в рамках таких кластерів, як Притулок та непродовольчі товари, Захист, Здоров'я, WASH тощо, оскільки саме установи ООН на кшталт УВКБ, ЮНІСЕФ та ВООЗ керують відповідними кластерами.

Важливо зазначити, що МОМ є координатором Мережі ООН з питань міграції, що виникла після прийняття Глобального договору про безпечну, впорядковану та легальну міграцію¹¹⁶. Основною метою Мережі є підтримка країн, що впроваджують цей Договір. МОМ, зі свого боку, сприяє співробітництву та досягненню консенсусу між всіма членами Мережі, а в контексті України координує свої дії з УВКБ ООН, Фондом ООН у галузі народонаселення, ЮНЕСКО, ПРООН та іншими агенціями задля кращого управління міграційними процесами.

---

¹¹⁵ Bradley M. Joining the UN Family?. *Global Governance: A Review of Multilateralism and International Organizations*. 2021. Vol. 27. No. 2. P. 251–274. URL: <https://doi.org/10.1163/19426720-02702002>.

¹¹⁶ United Nations Network on Migration. URL: <https://migrationnetwork.un.org/>.

Водночас, МОМ, УВКБ ООН, ПРООН та УКГС ООН очолюють ініціативу під назвою «Довгострокові рішення»¹¹⁷. Загалом, рішення, що спрямовані на довгострокове відновлення ВПО поділяють на три основні аспекти:

1. Стала реінтеграція в місці їхнього походження (повернення);
2. Стала інтеграція в місцях, де ВПО знаходять притулок;
3. Стала інтеграція в іншій частині країни (поселення в іншому місці)¹¹⁸.

Вищевказані партнери з проєкту своїми діями підтримують урядові рішення для внутрішньо переміщених осіб, при цьому узгоджуючи запропоновані програми з національними пріоритетами та залучаючи місцеву владу.

Як приклад такої діяльності можна навести пілотний проєкт ініціативи, який був реалізований в селищі Іванків, Київської області, що перебував під окупацією та потребував відновлення. Спільними зусиллями учасників вдалось реконструювати водонапірні труби, провести ремонтні роботи в будинках місцевих мешканців, ліцеї, культурному центрі, а також побудувати спортивний комплекс¹¹⁹.

Крім цього, МОМ бере участь в проєктах в рамках Фонду України з відновлення громад¹²⁰ – ініціативи ООН, створеної в 2023 році. МОМ та Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (ФАО) разом реалізували два проєкти в Сумській області за фінансової підтримки Фонду. В результаті, понад 700 господарств та підприємств отримали грантову підтримку та змогу пройти професійне технічне навчання¹²¹. Загалом, обидва проєкти були зорієнтовані на підвищення зайнятості та економічне відновлення.

---

¹¹⁷ Ukraine crisis response plan 2026. International Organization for Migration. URL: <https://crisisresponse.iom.int/response/ukraine-crisis-response-plan-2026>.

¹¹⁸ Ferris E. Durable Solutions for IDPs. 2020. URL: https://www.un.org/internal-displacement-panel/sites/www.un.org.internal-displacement-panel/files/durable-solutions-ferris_1_apr_2021.pdf.

¹¹⁹ Supporting a community on its path to recovery. UNHCR. URL: <https://www.unhcr.org/ua/en/news/stories/supporting-community-its-path-recovery>.

¹²⁰ Farmers and entrepreneurs in Sumy region receive comprehensive support from the Ukraine Community Recovery Fund. IOM Ukraine. <https://ukraine.iom.int/news/farmers-and-entrepreneurs-sumy-region-receive-comprehensive-support-ukraine-community-recovery-fund>.

¹²¹ Там само.

Серед іншого, МОМ співгодує в Цільовій групі з боротьби з торгівлею людьми, учасниками якої є агентства ООН та низка міжнародних організацій. Діяльність групи націлена на виявлення ключових недоліків у боротьбі з торгівлею людьми, а також на узгодження дій учасників у наданні комплексної допомоги постраждалим особам¹²².

Разом з тим, МОМ та інші учасники-частини системи ООН входять до складу Міжвідомчої робочої групи з питань протидії сексуальному насильству, пов'язаному зі збройною агресією росії проти України, та надання допомоги постраждалим¹²³. Міжнародна організація з міграції входить до підгрупи, що вирішує питання репарацій та компенсацій. Співпрацю між МОМ та агенціями ООН в даному напрямку можна також підкреслити за допомогою дворічного проєкту, що реалізувався з серпня 2023 по грудень 2025 року. «Об'єднані дії для посилення спроможностей постраждалих від СНПК¹²⁴» - ініціатива, впроваджена МОМ, Фондом ООН у галузі народонаселення в Україні, ООН Жінки, ВООЗ, ПРООН та іншими разом з Урядом України з метою виконання Імплементативного Плану реалізації Рамкової програми щодо запобігання та протидії сексуальному насильству, пов'язаному з конфліктом¹²⁵. Частиною проєкту була кампанія, мета якої зосереджувалась на допомозі постраждалим від СНПК, розповідаючи про доступні служби підтримки та спонукаючи фіксувати вчинені воєнні злочини.

Однак, коло партнерів, з якими Організація активно співпрацює після 2022 року не обмежується лише згаданим переліком, оскільки МОМ має широку партнерську мережу, що складається як з урядів інших країн, так і організацій,

---

¹²² IOM takes co-chair role at Anti-Trafficking Task Force in Ukraine. IOM Ukraine. <https://ukraine.iom.int/news/iom-takes-co-chair-role-anti-trafficking-task-force-ukraine>.

¹²³ Регламент Міжвідомчої робочої групи з питань протидії сексуальному насильству, пов'язаному зі збройною агресією росії проти України, та надання допомоги постраждалим. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/ind-57-gender-policy/reglament-mizvidomcoyi-robocoyi-grupi-z-pitan-protidiyi-seksualnomu-nasilstvu-poviazanomu-zi-zbroinoiu-agresijeiu-rosiyi-proti-ukrayini-ta-nadannia-dopomogi-postrazdalim.pdf>.

¹²⁴ СНПК – сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом.

¹²⁵ Проєкт Агенцій ООН «Об'єднані дії для посилення спроможностей постраждалих від СНПК». UNFPA Ukraine. URL: https://ukraine.unfpa.org/uk/StopRapeNow_project_ukr.

що допомагають втілювати в життя проєкти та ініціативи, спрямовані на підтримку постраждалого населення.

Одним із найяскравіших прикладів є співробітництво між МОМ та Урядом Японії. Варто відзначити, що дана взаємодія розпочалась ще з початком російської агресії, а згодом продовжилась з новою силою після повномасштабного вторгнення. Фінансування, що надається японським урядом насамперед спрямоване на забезпечення базових потреб постраждалих осіб, а також на підтримку засобів до існування. Крім цього, Міністерство закордонних справ Японії підтримує заходи зі згуртування українських громад за допомогою реінтеграції ветеранів, а саме через фінансову підтримку грантових проєктів¹²⁶.

Одним з інших прикладів є внесок Уряду Чеської Республіки в економічне відновлення постраждалого населення. Спільний з МОМ проєкт в Дніпропетровській області в 2025 році був зорієнтований на підвищення зайнятості серед населення та заходи з отримання професійного навчання. Невід'ємною частиною ініціативи також стало надання грантів та підтримки домогосподарствам і підприємствам¹²⁷.

Серед інших партнерів, що активно співпрацюють з МОМ є уряди таких держав, як-от США, Франція, Канада, Ліхтенштейн, Бельгія, Південна Корея тощо.

В рамках співпраці МОМ з іншими міжнародними акторами, варто розглянути Організацію з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ). Взаємодія двох структур зосереджується на боротьбі з торгівлею людьми і саме з цією метою після початку повномасштабної війни вони разом проводили дворічні навчання для українських правоохоронців та фахівців. Особливість даної ініціативи полягала у відтворенні реальних життєвих ситуацій та можливості

---

¹²⁶ Грантова програма для громад від Міжнародної організації з міграції та Уряду Японії. МОМ Україна. URL: <https://ukraine.iom.int/uk/news/hrantova-prohrama-dlya-hromad-vid-mizhnarodnoyi-orhanizatsiyi-z-mihratsiyi-ta-uryadu-yaponiyi>.

¹²⁷ The Czech Republic and IOM launch a new project to support economic recovery in Dnipropetrovsk region. IOM Ukraine. URL: <https://ukraine.iom.int/news/czech-republic-and-iom-launch-new-project-support-economic-recovery-dnipropetrovsk-region>.

вдосконалити навички та вміння, необхідні для реагування та допомоги постраждалим особам¹²⁸.

Отже, можна зрозуміти, що МОМ справді має велику мережу партнерів, з якими впроваджує різного роду проекти. Співпраця з управління міграційними процесами, розробки міграційної політики, репарацій, відновлення та реінтеграції осіб – основні напрями взаємодії з Урядом України.

Водночас, вагоме співробітництво прослідковується також і з Європейським Союзом та Організацією Об'єднаних Націй, чия фінансова підтримка та спільні ініціативи зорієнтовані на допомогу постраждалому населенню. Зокрема, невід'ємною є співпраця, яку МОМ здійснює з іншими міжнародними партнерами, зокрема урядами низки країн та ОБСЄ.

3.3. Виклики та перспективи діяльності МОМ у післявоєнний період

Міжнародна організація з міграції виокремлює декілька основних напрямків діяльності в постконфліктних країнах, а саме:

- Повернення та реінтеграція переміщеного населення;
- Допомога постраждалим громадам;
- Розбудова потенціалу управління міграцією тощо¹²⁹.

Спираючись на матеріал, викладений в попередніх підрозділах та досвід інших країн, можна зробити припущення, що Організація зіштовхнеться з низкою викликів та перспектив для своєї роботи в післявоєнному періоді України.

Для початку необхідно проаналізувати виклики, до прикладу в контексті повернення та реінтеграції громадян. Насамперед, складність полягає в кількості осіб, що збираються повернутись в Україну. Думки експертів щодо кількості таких громадян розходяться, до прикладу ООН наполягає на 3-3,5 мільйонах

¹²⁸ Two years of the OSCE and IOM simulation exercise equipped hundreds of Ukrainian practitioners to fight human trafficking. Organization for Security and Co-operation in Europe. URL: <https://www.osce.org/osce-secretariat-exb-support-programme-for-ukraine/570414>.

¹²⁹ International Organization for Migration. Evaluation of IOM's post-emergency and post-conflict strategies and programmes. URL: <https://evaluation.iom.int/sites/g/files/tmzbd1151/files/docs/resources/Post%20Emergency%20and%20Post%20Conflict%20Evaluation%20Report.pdf>.

людей¹³⁰, водночас інші фахівці наголошують на меншому числі, а саме на 2 мільйонах. Незважаючи на різницю, масова перша хвиля повернення одразу після закінчення війни у будь-якому випадку може призвести до труднощів управління таким міграційним потоком для МОМ. Крім цього, існує й інша проблема, що стосується вже згаданої шкоди, заподіяної житловому фонду Росією. Оскільки сума збитків, нанесених цьому сектору сягає понад 60 млрд доларів, можна припустити, що велика кількість біженців не матиме змоги повернутись у власні домівки. Це означає, що МОМ, у свою чергу, повинна буде розширювати можливості центрів колективного розміщення та реалізовувати велику кількість проєктів з відновлення житла.

Разом з цим, викликом для роботи МОМ у післявоєнний період постає зростання кількості випадків торгівлі людьми та інших форм експлуатації. Звіт Глобальної ініціативи проти транснаціональної організованої злочинності пов'язує таке збільшення з тим, що велика частка населення, зокрема біженці, ВПО та ветерани після закінчення конфлікту можуть знаходитись у вразливому та скрутному фінансовому становищі й у зв'язку з цим приймати необдумані рішення чи пропозиції, завдяки яким опиняються в зоні ризику¹³¹.

Однак, варто зазначити, що питання повернення та реінтеграції можна розглядати і з точки зору перспективи для МОМ. Найбільш показовим прикладом такої роботи МОМ в постконфліктному середовищі є Боснія та Герцеговина. Після підписання Дейтонських угод в 1995 році, основні зусилля були направлені на відновлення, зокрема шляхом повернення громадян та робочої сили, що вкрай необхідна для процесів відбудови. З цією метою МОМ в період з 1996 по 2001 роки реалізовувала проєкт із повернення боснійських

---

¹³⁰ Після завершення війни в Україну повернуться до 3,5 млн біженців, – ООН. УНІАН. URL: <https://www.unian.ua/society/ukrajinski-bizhenci-v-oon-rozpovili-skilki-lyudey-povernetsya-pislyayinyi-13275417.html>.

¹³¹ The future of organized crime beyond the Russo-Ukrainian war. Global Initiative against transnational organized crime. URL: <https://globalinitiative.net/analysis/the-future-of-organized-crime-beyond-the-russo-ukrainian-war/>.

експертів, що на той час перебували за кордоном¹³². Зокрема, спираючись на твердження, що переміщення українців після початку повномасштабного вторгнення є найбільшим в Європі з часів Другої світової війни, досвід Організації в різноманітних проєктах та ініціативах допоможе збільшити власну спроможність та розширити межі діяльності.

Дотичною є також перспектива з відновлення постраждалих громад, оскільки проаналізувавши вищевказану інформацію, можна зробити висновок, що Організація є доволі ефективною в таких питаннях, як відбудова інфраструктури, заходи з економічного відновлення, реінтеграція ветеранів, ініціативи соціальної згуртованості тощо. В даному аспекті вбачається доцільним навести приклад діяльності МОМ на Гаїті, де внаслідок перевороту в 1991 році від влади був усунутий тодішній президент Жан-Бертран Арістід, а також в Гватемалі, в якій громадянська війна тривала з 1960 по 1996 роки. В обох випадках МОМ реалізувала програми, орієнтовані на стабілізацію населення та збільшення здатності громад приймати великі групи переміщених людей, що повертаються на батьківщину. Внаслідок впровадження даних ініціатив, роль Організації змогла набути нового значення¹³³.

Отже, діяльність МОМ в післявоєнний період має як свої труднощі, так і перспективи роботи. Серед основних викликів, з якими Організація може зіштовхнутись, варто виокремити масову хвилю повернення людей, пошкоджений внаслідок війни житловий фонд та підвищення випадків таких злочинів, як-от торгівля людьми та інші форми експлуатації.

Водночас, перспективи діяльності для МОМ полягають в можливості підвищити свій потенціал в таких напрямках роботи, як повернення та реінтеграція осіб, а також реалізація заходів з відновлення громад.

---

¹³² Statement at the Brussels Donor Conference on Bosnia. ReliefWeb. URL: <https://reliefweb.int/report/bosnia-and-herzegovina/statement-brussels-donor-conference-bosnia>.

¹³³ Evaluation of IOM's post-emergency and post-conflict strategies and programmes. URL: <https://evaluation.iom.int/sites/g/files/tmzbd1151/files/docs/resources/Post%20Emergency%20and%20Post%20Conflict%20Evaluation%20Report.pdf>.

Таким чином, початок повномасштабного вторгнення РФ в Україну 24 лютого 2022 року став неабияким викликом для діяльності Міжнародної організації з міграції. Насамперед, МОМ зосереджує свою увагу на закритті базових потреб постраждалого населення, зокрема шляхом надання доступу до необхідних непродовольчих товарів, притулку тощо. Паралельно із роботою в гуманітарній сфері, Організація демонструє високий рівень власної координаційної здатності через управління центрами розміщення, Common Pipeline та впровадження МВП.

Разом з тим, опосередкована евакуаційна діяльність є не менш важливою складовою роботи МОМ в цей період, так само як і низка ініціатив, що спрямовані на відновлення та реінтеграцію постраждалих осіб.

Крім цього, після початку повномасштабного вторгнення Організація активно співпрацює з цілим переліком партнерів, починаючи від українського урядового апарату, закінчуючи міжнародними організаціями та урядами інших держав. Аналіз даного співробітництва дозволяє досягнути масштаб реагування МОМ на кризу, а також підкреслює готовність зарубіжних акторів допомагати і підтримувати населення України.

Дослідження постконфліктної діяльності Організації та історичні приклади допомогли виокремити виклики, як-от масове переміщення, зруйнований житловий фонд та підвищення рівня злочинності, що можуть стати на заваді післявоєнній роботі МОМ. Водночас, перед Організацією відкриваються й певні перспективи, до прикладу підвищення власного потенціалу та ефективності в сфері повернення та реінтеграції осіб, а також відновлення постраждалих громад.

ВИСНОВКИ

У бакалаврській роботі було здійснено комплексний аналіз діяльності Міжнародної організації з міграції в контексті російсько-української війни, що дозволило зробити наступні висновки:

У ході роботи було розкрито теоретико-методологічні засади дослідження діяльності МОМ, що створили підґрунтя для всебічного висвітлення обраної теми. Насамперед, питання діяльності Міжнародної організації з міграції в Україні знайшло своє відображення у працях таких вітчизняних та зарубіжних авторів, як Горбачова І.В., Ксендзук В.В., Проців Б.І., Кобеля-Звір М.Я., Ястремська Н.М., Топчій Г.С., Матвійчук М.А. та Заддах І., які розглядають його з точки зору одного конкретного аспекту або напряму, до прикладу формування соціальної політики країни чи взаємодії з ВПО, однак не аналізують роботу МОМ комплексно. Водночас, джерельна база дослідження представлена нормативно-правовими та установчими документами, такими як Статут МОМ, програмними та стратегічними документами Організації, аналітичними матеріалами, звітами й статистичними даними RDNA5 та Migration Data Portal, а також офіційними інтернет-ресурсами та новинними матеріалами, що гармонійно доповнюють праці дослідників та дозволяють заповнити прогалини. Окреслений понятійно-категоріальний апарат дозволяє забезпечити належне трактування основних та необхідних для дослідження понять, як «міграція», «мігрант», «управління міграцією», «внутрішньо переміщена особа», біженець» та «гуманітарна криза». Разом з тим, використання низки теоретичних та прикладних методів, таких як аналізу та синтезу, узагальнення, аналогії, контент-аналізу, порівняння, історичного, системного та прогностичного, забезпечує комплексне та системне дослідження роботи МОМ в контексті російсько-української війни, зокрема трансформації її діяльності, а також надає можливість зробити ряд припущень щодо викликів та перспектив роботи у післявоєнній Україні.

Окреслено правовий статус та програмні пріоритети МОМ. Визначено, що МОМ є провідною міжурядовою організацією у сфері міграційної політики. Вона

наділена повною правосуб'єктністю, яка дозволяє їй виступати повноцінним учасником правовідносин, а також закріплена за нею у Статуті Організації. У межах, визначених законодавством Держави, МОМ має право набувати і розпоряджатись майном, переслідувати у судовому порядку, отримувати й витратити приватні або державні кошти, а також володіє низкою привілеїв та імунітетів, що необхідні для досягнення поставлених цілей та виконання покладених на неї функцій. З'ясовано, що програмна діяльність МОМ охоплює широкий спектр напрямів, основними з яких є надання допомоги з питань міжнародної міграції, управління міграційними потоками та вирішення проблем, пов'язаних з нелегальною міграцією.

Досліджено трансформацію діяльності МОМ в Україні внаслідок переходу до умов збройного конфлікту. Визначено, що характер роботи Організації зазнав суттєвих змін у зв'язку з початком російської агресії у 2014 році та необхідністю відповідати на новостворені виклики. До 2014 року МОМ на території України всю увагу приділяла реалізації «класичних» напрямів діяльності, характерних для роботи Організації в державі, де панує мир. До таких напрямів належало управління міграцією та кордонами, протидія торгівлі людьми, допомога з переміщенням та реінтеграцією, інтеграція мігрантів, робота у сфері культурного різноманіття, а також надання медичних послуг. Після 2014 року у зв'язку з виникненням масштабної гуманітарної кризи, Організація дещо змістила фокус роботи з метою допомогти постраждалому населенню. Відтак, в офіційних звітах МОМ, поруч із вищевказаними напрямами з'являється все більше інформації про гуманітарне реагування, всебічну допомогу внутрішньо переміщеним особам та реінтеграцію ветеранів військових дій. При чому, з кожним наступним роком, починаючи з 2014, Організація активно збільшує власні можливості реагування, що чітко простежується у переході від надання екстреної гуманітарної допомоги на самому початку, до розробки комплексних ініціатив з підтримки постраждалого населення, реінтеграції ветеранів та річних Планів реагування на кризу в Україні.

Проаналізовано напрями та результати комплексного гуманітарного реагування МОМ на виклики повномасштабного вторгнення, включаючи підтримку внутрішньо переміщених осіб. Основними напрямками реагування є: надання притулку, непродовольчих товарів, грошової підтримки, захисту, доступу до WASH та сфери охорони здоров'я, результатом впровадження яких стало задоволення базових потреб постраждалого населення та ВПО. Крім цього, застосування ланцюга поставок Common Pipeline та Матриці відстеження переміщень допомогли підвищити ефективність реагування Організації шляхом оперативної та своєчасної доставки гуманітарної допомоги, а також збору актуальних даних про масштаби та особливості переміщення серед українського населення. Зокрема, було встановлено, що МОМ спрямовує свої зусилля на евакуаційну діяльність, яка має опосередкований характер і здійснюється через підтримку транзитних центрів для евакуйованих, а також надання грошової підтримки. Дотичними напрямками є гуманітарне управління кордонами та допомога в гуманітарній міграції, що сприяє безпечному, простому та безперервному перетину кордону, зокрема завдяки «зеленим коридорам», а також зменшує тиск на пунктах пропуску із сусідніми країнами. Водночас, МОМ активно реалізує напрями реагування, пов'язані з відновленням та реінтеграцією постраждалого населення, а саме через надання доступного житла, можливості для перекваліфікації, професійного навчання та працевлаштування, грантову допомогу, підтримку стартапів, співпрацю з постраждалими громадами шляхом розробки планів з відбудови та реконструкції пріоритетних за значенням об'єктів, а також реінтеграцію ветеранів бойових дій.

Досліджено рівень взаємодії та координації зусиль МОМ із Урядом України, ЄС та міжнародними партнерами у процесі реалізації спільних проєктів. Виявлено, що робота Організації ґрунтується на широкій мережі партнерів, що забезпечують впровадження низки програм та ініціатив гуманітарного та відновлювального спрямування. Найвищий рівень взаємодії та координації, підкріплений низкою Угод про співробітництво, зафіксований між Організацією та українським урядовим апаратом. Співпраця між МОМ та

органами державної влади спрямована на управління міграційними процесами та розробку міграційної політики шляхом надання експертних консультацій Урядові та вдосконалення текстів законів. Зокрема, співробітництво орієнтоване на забезпечення правосуддя через репарації, а також на довгострокове відновлення України, зокрема, завдяки участі обох сторін у новоствореному Альянсі діаспори з відновлення. Не менш значущою є взаємодія між МОМ та ЄС, фінансова допомога якого сприяє впровадженню різноманітних проєктів, зорієнтованих на надання необхідної гуманітарної та грошової підтримки постраждалому населенню. Зокрема, така співпраця зосереджена на управлінні кордонами в рамках ініціативи «Шляхи солідарності ЄС – Україна», а також протидії торгівлі людьми шляхом реалізації спільних інформаційних кампаній. Крім цього, МОМ координує власні зусилля з Організацією Об'єднаних Націй, а саме з низкою її агенцій. Взаємодія насамперед простежується в контексті таких кластерів, як Притулок та непродовольчі товари, Захист, Здоров'я та WASH. Крім цього, МОМ координує Мережу ООН з питань міграції, співочолює ініціативу «Довгострокові рішення» разом з іншими агенціями, а також є учасницею цільових та міжвідомчих груп, чия діяльність полягає в допомозі постраждалому від війни населенню України. Зокрема, МОМ активно співпрацює з іншими міжнародними партнерами: урядами інших країн (Японії, Чеської Республіки, США, Бельгії, Республіки Корея), а також з ОБСЄ. Спільними зусиллями партнери реалізують проєкти соціально-економічного спрямування, а також ведуть боротьбу з протидії торгівлі людьми.

Визначено виклики та перспективи діяльності МОМ у контексті майбутньої післявоєнної відбудови, зокрема завдяки аналізу прикладів роботи Організації в інших постконфліктних країнах. Основні виклики, що можуть спіткати МОМ після завершення збройного конфлікту можуть бути пов'язані з масовим поверненням людей з-за кордону, що спричинить додатковий тиск на управління міграційними потоками, а також нагальну необхідність розширення можливостей центрів колективного розміщення та збільшення кількості проєктів з відбудови житла у зв'язку з пошкодженим житловим фондом. Не менш

важливим викликом для діяльності Організації може стати збільшення випадків торгівлі людьми та інших форм експлуатації, для боротьби з якими МОМ повинна докласти додаткових зусиль. Водночас, в післявоєнний період можна визначити і перспективи діяльності, зокрема можливість розбудови потенціалу Організації з питань повернення та реінтеграції осіб, а також реалізація ініціатив з відновлення постраждалих громад.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Міжнародні та міждержавні договори

1. Статут Міжнародної організації з міграції. Офіційний вебпортал парламенту України.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/989_001#Text.
2. Угода між Кабінетом Міністрів України та міжнародною організацією з міграції щодо статусу Міжнародної організації з міграції в Україні та співробітництва у сфері міграції. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_411#Text.
3. Угода про співробітництво між Міністерством внутрішніх справ України та Міжнародною організацією з міграції. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/989_001-23#Text.
4. Угода про співробітництво між Міністерством економіки України та Міжнародною організацією з міграції. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/989_002-24.
5. Угода про співробітництво між Міністерством закордонних справ України та Міжнародною організацією з міграції. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/989_001-24#Text.
6. Угода про співробітництво між Міністерством юстиції України та Міжнародною організацією з міграції. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/989_003-24.
7. Draft relationship agreement between the United Nations and IOM. URL: <https://www.iom.int/sites/g/files/tmzbd12616/files/2019-02/WG-REL-2016-8-Rev.3%20-%20Draft%20Relationship%20Agreement.pdf>.

Акти державного законодавства

8. Дорожня карта з питань верховенства права. URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/UA_Dorozhnya_karta_z_pytan_verhovenstva_prava_2.pdf.

9. Про внесення змін до розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 482. Офіційний вебпортал парламенту України.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/43-2024-p#Text>.
10. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб. Офіційний вебпортал парламенту України.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>.
11. Про схвалення Стратегії ветеранської політики на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024-2027 роках. Офіційний вебпортал парламенту України.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1209-2024-p#Text>.
12. Про схвалення Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року. Офіційний вебпортал парламенту України.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/482-2017-p#Text>.
13. Регламент Міжвідомчої робочої групи з питань протидії сексуальному насильству, пов'язаному зі збройною агресією росії проти України, та надання допомоги постраждалим. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/ind-57-gender-policy/reglament-mizvidomcoyi-robocoyi-grupi-z-pitan-protidiyi-seksualnomu-nasilstvu-poviazanomuzi-zbroinoiu-agresijeiu-rosiyi-proti-ukrayini-ta-nadannia-dopomogi-postrazdalim.pdf>.

Матеріали періодичної преси

14. Після завершення війни в Україну повернуться до 3,5 млн біженців, – ООН. УНІАН. URL: <https://www.unian.ua/society/ukrajinski-bizhenci-v-oon-rozprovili-skilki-lyudey-povernetsya-pislya-viyni-13275417.html>.

Звіти, доповіді та інформаційно-аналітичні матеріали

15. Всебічна стабілізаційна підтримка для внутрішньо переміщених осіб (ВПО) і постраждалого населення в Україні: звіт за результатами дослідження впливу проекту. URL: https://ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzddl1861/files/documents/eu_ia_final_report_internet.pdf.

16. Міжнародна організація з міграції. Криза в Україні 2022–2023 років: рік реагування. URL: <https://ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzbd11861/files/documents/2023-03/IOM%20Ukraine%20Regional%20Response%201%20Year%20Special%20Report%20Ukr.pdf>.
17. MOM Україна. Допомога MOM населенню, що постраждало від конфлікту в Україні: звіт за серпень – вересень 2021. URL: https://ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzbd11861/files/documents/iom_ukraine_assistance_report_august-september_2021_ukr.pdf.
18. MOM Україна. Допомога MOM населенню, що постраждало від конфлікту в Україні: звіт за травень 2019. URL: https://ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzbd11861/files/documents/iom_ukraine_assistance_report_may_2019_ukr.pdf.
19. MOM Україна. Україна – Звіт про повернення – Опитування загального населення, Раунд 22 (січень 2026 року). URL: <https://dtm.iom.int/reports/ukraine-zvit-pro-povernennya-opituvannya-zagalnogo-naselennya-raund-22-sichen-2026-roku>.
20. MOM Україна. Життя після конфлікту: опитування щодо соціально-демографічних та соціально-економічних характеристик ветеранів конфлікту на сході України та їхніх сімей. URL: https://ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzbd11861/files/documents/veterans_reintegration_survey_2020_ukr.pdf.
21. MOM Україна. MOM в Україні: огляд діяльності. URL: https://ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzbd11861/files/documents/22-08_iom_who-we-are_booklette_ukr_screen.pdf.
22. International Organization for Migration. 20 years in Ukraine. URL: https://ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzbd11861/files/documents/iom_wwd_eng_screen.pdf.
23. International Organization for Migration. Annual report: Ukraine and regional response 2025. URL:

- <https://www.iom.int/sites/g/files/tmzbd12616/files/documents/2026-03/iom-ukraine-and-regional-response-2025-annual-report.pdf>.
24. International Organization for Migration. Counter-trafficking programme snapshot. URL: https://ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzbd11861/files/documents/counter-trafficking_programme_snapshot_a4.pdf.
25. International Organization for Migration. Evaluation of IOM's post-emergency and post-conflict strategies and programmes. URL: <https://evaluation.iom.int/sites/g/files/tmzbd1151/files/docs/resources/Post%2020Emergency%20and%2020Post%2020Conflict%2020Evaluation%2020Report.pdf>.
26. International Organization for Migration. IOM Strategic plan 2024–2028. URL: <https://publications.iom.int/system/files/pdf/pub2023-159-strategic-plan-2024-2028-en.pdf>.
27. International Organization for Migration. IOM Strategy. URL: https://www.iom.int/sites/g/files/tmzbd1486/files/2019-01/MC_INF_287_4.pdf.
28. International Organization for Migration. IOM Ukraine 2017 crisis response plan. URL: https://www.iom.int/sites/g/files/tmzbd1486/files/country_appeal/file/IOM-Ukraine-2017-Crisis-Response-Plan.pdf.
29. International Organization for Migration. Regional Ukraine response: external situation report – 12 July 2023. URL: https://www.iom.int/sites/g/files/tmzbd1486/files/situation_reports/file/iom-regional-ukraine-response-external-sitrep-120723-final.pdf.
30. IOM Ukraine. Migration in Ukraine: facts and figures. URL: https://ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzbd11861/files/documents/eng_ff_f.pdf.
31. IOM Ukraine. Ukraine and neighbouring countries crisis response plan 2026. URL: <https://crisisresponse.iom.int/response/ukraine-and-neighbouring-countries-crisis-response-plan-2026>.

32. Operating in crisis: 2024 annual report. International Organization for Migration. URL: <https://crisisresponse.iom.int/msite/operating-in-crisis-2024/achievements/index.html>.
33. Statement at the Brussels Donor Conference on Bosnia. ReliefWeb. URL: <https://reliefweb.int/report/bosnia-and-herzegovina/statement-brussels-donor-conference-bosnia>.
34. The future of organized crime beyond the Russo-Ukrainian war. Global Initiative against transnational organized crime. URL: <https://globalinitiative.net/analysis/the-future-of-organized-crime-beyond-the-russo-ukrainian-war/>.
35. Ukraine crisis response plan 2026. International Organization for Migration. URL: <https://crisisresponse.iom.int/response/ukraine-crisis-response-plan-2026>.
36. World Bank. Ukraine – Fifth Rapid Damage and Needs Assessment: February 2022 – December 2025. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/099022026094036395>.

Матеріали офіційних сайтів органів влади, міжнародних організацій тощо

37. Альянс діаспори з відновлення України. Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України. URL: <https://www.msp.gov.ua/about/klyuchovi-napryamy/natsionalna-yednist/alyans-diaspory-z-vidnovlennya-ukrayiny>.
38. Андрій Сибіга взяв участь у заході MOM з відновлення українського бізнесу «SME boost». Міністерство закордонних справ України. URL: <https://mfa.gov.ua/news/andrij-sibiga-vzyav-uchast-u-zahodi-mom-z-vidnovlennya-ukrayinskogo-biznesu-sme-boost>.
39. Безпечний шлях: швидкий трансфер із Молдови до Румунії для тих, хто змушений покинути Україну. MOM Україна. URL: <https://ukraine.iom.int/uk/stories/bezpechnyy-shlyakh-shvydkyy-transfer-iz-moldovy-do-rumuniyi-dlya-tykh-khto-zmushenyu-pokynuty-ukrayinu>.

40. Внутрішньо переміщені особи. Інформаційно-обчислювальний центр міністерства соціальної політики, сім'ї та єдності. URL: <https://www.ioc.gov.ua/en/analytics/dashboard-vpo>.
41. Грантова програма для громад від Міжнародної організації з міграції та Уряду Японії. MOM Україна. URL: <https://ukraine.iom.int/uk/news/hrantova-prohrama-dlya-hromad-vid-mizhnarodnoyi-orhanizatsiyi-z-mihratsiyi-ta-uryadu-yaponiyi>.
42. Евакуація населення з небезпечних територій та релокація інтернатних закладів: Координаційний штаб ухвалив комплекс рішень. Міністерство розвитку громад та територій України. URL: <https://mindev.gov.ua/news/evakuatsiia-naselennia-z-nebezpechnykh-terytorii-ta-relokatsiia-internatnykh-zakladiv-koordinatsiinyi-shtab-ukhvalyv-kompleks-rishen>.
43. ЄС та MOM допомагають зміцнити безпеку на українсько-молдовському кордоні. MOM Україна. URL: <https://ukraine.iom.int/uk/news/yes-ta-mom-dopomahayut-zmitsnyty-bezpeku-na-ukrayinsko-moldovskomu-kordoni>.
44. ЄС та MOM підтримують українську владу в розвитку міграційних політик для вступу до ЄС. EU neighbours east. URL: <https://euneighbourseast.eu/uk/news/latest-news/yes-ta-mom-pidtrymuyut-ukrayinsku-vladu-v-rozvytku-migracijnyh-polityk-dlya-vstupu-do-yes/>.
45. За пів року близько 60 мільйонів гривень грошової допомоги отримали українці, які перемістилися з ТОТ і були евакуйовані із прифронтових територій. Єдиний вебпортал органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/za-piv-roku-blyzko-60-milioniv-hryven-hroshovoi-dopomohy-otrymaly-ukraintsi-iaki-peremistylisia-z-tot-i-buly-evakuiovani-iz-pryfrontovykh-terytorii>.
46. Зміни у програмі багатоцільової грошової допомоги MOM. MOM Україна. URL: <https://ukraine.iom.int/uk/news/zminy-u-prohrami-bahatotsilovoyi-hroshovoyi-dopomohy-mom>.

- 47.МВС та МОМ посилюють співпрацю у сфері міграційної політики та управління кордонами. Міністерство внутрішніх справ України. URL: <https://mvs.gov.ua/news/mvs-ta-mom-posiliuiut-spivpraci-u-sferi-migracii-noyi-politiki-ta-upravlinnia-kordonami>.
- 48.Медогляд перед міграцією. МОМ Україна. URL: <https://ukraine.iom.int/uk/medohlyad-pered-mihratsiyeyu>.
- 49.Міжнародна організація з міграції. Альянс Навичок для України. URL:<https://skills-alliance-for-ukraine.org/uk/members/iom-ukraine/>.
- 50.Міжнародна організація з міграції (МОМ). Постійне представництво України при відділенні ООН та інших міжнародних організаціях у Женеві. URL: <https://geneva.mfa.gov.ua/posolstvo/2611-iom>.
- 51.Мінвідновлення та Міжнародна організація з міграції спільно вирішуватимуть проблеми вимушених переселенців. Міністерство розвитку громад та територій України. URL: <https://mindev.gov.ua/news/34200-minvidnovlennia-ta-miznarodna-organizacii-z-migraciyi-spilno-virisuvatimut-problemi-vimusenix-pereselenciv>.
- 52.Посилення стійкості громад через довгострокові рішення. МОМ Україна. URL: <https://ukraine.iom.int/uk/posylennya-stiykosti-hromad-cherez-dovhostrokovyi-rishennya>.
- 53.Про Альянс Навичок. Skills Alliance for Ukraine. URL: <https://skills-alliance-for-ukraine.org/uk/pro-alyans-navychok/>.
- 54.Проект Агенцій ООН «Об'єднані дії для посилення спроможностей постраждалих від СНПК». UNFPA Ukraine. URL: https://ukraine.unfpa.org/uk/StopRapeNow_project_ukr.
- 55.«Пункти Незламності» Світловодської громади отримали гуманітарну допомогу від МОМ. Світловодська міська рада. URL: <https://svgr.gov.ua/news/1702376858/>.

56. Сприяння правосуддю через репарації та правосуддя перехідного періоду. MOM Україна. URL: <https://ukraine.iom.int/uk/spryyannya-pravosuddyu-cherez-reparatsiyi-ta-pravosuddya-perekhidnoho-periodu>.
57. Стартувала загальнонаціональна інформаційна кампанія з протидії торгівлі людьми «Тобі це знайомо?». Національна соціальна сервісна служба України. URL: <https://nssu.gov.ua/news/ctartuvata-zahalnonatsionalna-informatsiina-kampaniia-z-protydii-torhivli-liudmy-tobi-tse-znaiomo>.
58. У 2023 році Уряд Німеччини виділив 50 мільйонів євро на покращення житлових умов ВПО. Єдиний вебпортал органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/u-2023-rotsi-uriad-nimechchyny-vydilyv-50-milioniv-ievro-na-pokrashchennia-zhytlovykh-umov-vpo>.
59. Цілі сталого розвитку. UNDP. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/tsili-staloho-rozvytku>.
60. Шляхи солідарності ЄС – Україна. European Commission. URL: https://commission.europa.eu/topics/eu-solidarity-ukraine/eu-assistance-ukraine/eu-ukraine-solidarity-lanes_uk.
61. About DTM. International Organization for Migration. URL: <https://dtm.iom.int/about-dtm>.
62. About the Migration Governance Indicators. Migration data portal. URL: <https://www.migrationdataportal.org/overviews/mgi>.
63. Cash-based interventions. International Organization for Migration. URL: <https://www.iom.int/cash-based-interventions>.
64. Common pipeline programme. IOM Ukraine. URL: <https://ukraine.iom.int/common-pipeline-programme>.
65. EU and IOM launch a free of charge hotline to provide information to internally displaced persons in Ukraine. IOM Ukraine. URL: <https://ukraine.iom.int/news/eu-and-iom-launch-free-charge-hotline-provide-information-internally-displaced-persons-ukraine>.

66. EU and IOM launch all-Ukrainian awareness-raising campaign for prevention of human trafficking during war. IOM Ukraine. URL: <https://ukraine.iom.int/news/eu-and-iom-launch-all-ukrainian-awareness-raising-campaign-prevention-human-trafficking-during-war>.
67. EU and IOM support veterans' employment and community resilience in Ukraine. IOM Ukraine. URL: <https://ukraine.iom.int/news/eu-and-iom-support-veterans-employment-and-community-resilience-ukraine>.
68. EU supports maintenance and enhancement of Ukraine's eQueue border crossing system. IOM Ukraine. URL: <https://ukraine.iom.int/news/eu-supports-maintenance-and-enhancement-ukraines-equeue-border-crossing-system>.
69. Farmers and entrepreneurs in Sumy region receive comprehensive support from the Ukraine Community Recovery Fund. IOM Ukraine. <https://ukraine.iom.int/news/farmers-and-entrepreneurs-sumy-region-receive-comprehensive-support-ukraine-community-recovery-fund>.
70. International migrant population (stocks). Migration data portal. URL: <https://www.migrationdataportal.org/themes/international-migrant-stocks-overview>.
71. International Organization for Migration. URL: <https://www.iom.int/>.
72. IOM and EU enhance infrastructure at ukrainian border crossing points. IOM Ukraine. URL: <https://ukraine.iom.int/news/iom-and-eu-enhance-infrastructure-ukrainian-border-crossing-points>.
73. IOM and EU support war-affected Ukrainians with emergency assistance. IOM Ukraine. URL: <https://ukraine.iom.int/news/iom-and-eu-support-war-affected-ukrainians-emergency-assistance>.
74. IOM and the State Agency for Restoration and Development of Infrastructure of Ukraine enhance cooperation. IOM Ukraine. URL: <https://ukraine.iom.int/news/iom-and-state-agency-restoration-and-development-infrastructure-ukraine-enhance-cooperation>.

75. IOM multi-purpose cash assistance programme will support Ukrainians fleeing war. IOM Ukraine. URL: <https://ukraine.iom.int/news/iom-multi-purpose-cash-assistance-programme-will-support-ukrainians-fleeing-war>.
76. IOM rushes aid to thousands affected by Ukraine dam destruction. International Organization for Migration. URL: <https://www.iom.int/news/iom-rushes-aid-thousands-affected-ukraine-dam-destruction>.
77. IOM takes co-chair role at Anti-Trafficking Task Force in Ukraine. IOM Ukraine. <https://ukraine.iom.int/news/iom-takes-co-chair-role-anti-trafficking-task-force-ukraine>.
78. Key migration terms. International Organization for Migration. URL: <https://www.iom.int/key-migration-terms>.
79. Labour migration. International Organization for migration. URL: <https://www.iom.int/labour-migration>.
80. Migrant integration. IOM Lithuania. URL: <https://lithuania.iom.int/migrant-integration>.
81. Migration data portal. URL: <https://www.migrationdataportal.org/>.
82. Migration, sustainable development and livelihoods. IOM Ukraine. URL: <https://ukraine.iom.int/migration-sustainable-development-livelihoods>.
83. More than a roof overhead. KfW. URL: <https://www.kfw-entwicklungsbank.de/About-us/Ukraine/Sector-information-housing/>.
84. ODIHR, IOM host roundtable meeting on the integration of migrants in Ukraine. OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights. URL: <https://odihr.osce.org/odihr/80907>.
85. Reparations. OHCHR. URL: https://www.ohchr.org/en/transitional-justice/reparations#:~:text=Reparations%20are%20measures%20to%20redress%20human%20rights,and%20administrative%20sanctions%20*%20Memorials%20and%20commemorations.
86. Supporting a community on its path to recovery. UNHCR. URL: <https://www.unhcr.org/ua/en/news/stories/supporting-community-its-path-recovery>.

87. The Czech Republic and IOM launch a new project to support economic recovery in Dnipropetrovsk region. IOM Ukraine. URL: <https://ukraine.iom.int/news/czech-republic-and-iom-launch-new-project-support-economic-recovery-dnipropetrovsk-region>.
88. Things are not always as they seem: IOM Ukraine launches "Look again" campaign to raise awareness of human trafficking. IOM Ukraine. URL: <https://ukraine.iom.int/news/things-are-not-always-they-seem-iom-ukraine-launches-look-again-campaign-raise-awareness-human-trafficking>.
89. Transition and recovery. IOM Ukraine. URL: <https://ukraine.iom.int/transition-and-recovery>.
90. Two years of the OSCE and IOM simulation exercise equipped hundreds of Ukrainian practitioners to fight human trafficking. Organization for Security and Co-operation in Europe. URL: <https://www.osce.org/osce-secretariat-exb-support-programme-for-ukraine/570414>.
91. United Nations Network on Migration. URL: <https://migrationnetwork.un.org/>.
92. 5 ways the EU and IOM are supporting people in Ukraine. IOM Ukraine. URL: <https://ukraine.iom.int/stories/5-ways-eu-and-iom-are-supporting-people-ukraine>.

Енциклопедії та словники

93. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. 1728 с.
94. Евакуація. Велика українська енциклопедія. URL: <https://vue.gov.ua/Евакуація>.

Матеріали наукових збірників

95. Ващенко В. Напрями реагування МОМ на гуманітарні виклики після повномасштабного вторгнення РФ в Україну. *Міжнародні відносини та світова політика: нові тренди переосмислення минулого: Збірка наукових праць*. Випуск 2. Запоріжжя. ЗНУ, 2026. С. 216–220. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/handle/12345/31327>.

Література

96. Боєцька-Пономаренко Б. Т., Пономаренко О. В., Шевченко В. В. Типи міграції: оновлене бачення класифікації. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Історичні науки*. 2022. Т. 33(72), №6. С. 6–12. URL: https://hist.vernadskyjournals.in.ua/journals/2022/4_2022/2.pdf.
97. Вичавка В., Доманський О. Торгівля людьми під час збройної агресії: нові ризики та шляхи протидії. *Успіхи і досягнення у науці*. 2025. № 9(19). С. 26–37. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-9\(19\)-26-37](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-9(19)-26-37).
98. Горбачова І. Міжнародна організація з міграції в Україні: аналітичний аспект. *Економіка і суспільство*. 2017. № 9. С. 55–60. URL: <https://eprints.cdu.edu.ua/4705/2/shkolna.pdf#page=55>.
99. Кобеля-Звір М. Я. Грантова підтримка Міжнародної організації з міграції в Україні під час війни. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2023. Вип. 3(92). С. 60–67. URL: http://www.psae-jrnl.nau.in.ua/journal/3_92_2023_ukr/10.pdf.
100. Ксендзук В. В. Діяльність міжнародної організації з міграції в контексті розвитку соціальної політики в Україні. *Соціально-трудові відносини: теорія та практика*. 2016. № 2 (12). С. 253–261. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/963108c0-afa6-4878-a403-4ca3a81f6f7e/content>.
101. Матвійчук М. А., Топчій Г. С., Ястремська Н. М. Особливості правового регулювання міжнародних міграційних процесів та практика їх впровадження в Україні. *Юридичний бюлетень*. 2022. Вип. 26. С. 32–38. URL: https://web.archive.org/web/20221215155537id_/http://lawbulletin.oduvs.od.ua/archive/2022/26/4.pdf.
102. Проців Б. І. Міжнародна організація з міграції: ініціативи щодо допомоги внутрішньо переміщеним особам в Україні. *Регіональні студії: науковий збірник*. 2025. Вип. 40. С. 131–135. URL: <https://regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/40/24.pdf>.

103. Шевченко, О. Виклики гуманітарної кризи під час війни в Україні для внутрішньо переміщених осіб та інших вразливих груп. *Social Work and Education*. Vol. 10, No. 3. P. 325– 335. DOI: 10.25128/2520-6230.22.3.6.
104. Bradley M. Joining the UN Family?. *Global Governance: A Review of Multilateralism and International Organizations*. 2021. Vol. 27. No. 2. P. 251–274. URL: <https://doi.org/10.1163/19426720-02702002>.
105. Ferris E. Durable Solutions for IDPs. 2020. URL: https://www.un.org/internal-displacement-panel/sites/www.un.org.internal-displacement-panel/files/durable-solutions-ferris_1_apr_2021.pdf.
106. Zaddach I. 611 PS 3: IOM MHPSS programme in Ukraine integration into recovery and peacebuilding. *European Journal of Public Health*. 2025. Vol. 35, Supplement 6. URL: <https://doi.org/10.1093/eurpub/ckaf180.005>.